

ITSENÄISTYVÄN NUOREN OPAS LASTENKOTI LAITURIIN

Jasmin Kosonen
Opinnäytetyö (AMK)
Syksy 2025
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Sosionomi

Tekijä: Jasmin Kosonen

Opinnäytetyön otsikko: Itsenäistyvän nuoren opas lastenkoti Laituriin

Työn ohjaajat: Riikka Piira & Sanna-Mari Vierimaa

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2025

Sivumäärä: 48

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää itsenäistyvän nuoren opas SOS-Lapsikylän lastenkoti Laituriin. Oppaan tavoitteena oli tukea sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten arjenhallintaa, elämänhallintaa ja osallisuutta sekä tarjota ohjaajille yhtenäinen työväline itsenäistymisprosessin tukemiseen.

Tietoperusta rakentui nuoruudesta kehitysvaiheena, lastensuojelun sijaishuollosta, jälkihuollosta, itsenäistymisen vaiheista sekä arjenhallinnan keskeisistä teemoista. Nuoruus kuvattiin omana kehityksellisenä elämänvaiheena, jota luonnehtivat fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset muutokset. Lisäksi tarkasteltiin jälkihuollon roolia nuoren tukena sijoituksen päättymisen jälkeen.

Kehittämistyö toteutettiin toiminnallisena prosessina, joka sisälsi suunnittelu-, toteutus- ja viimeistelyvaiheet. Aineisto kerättiin työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen, palautteen sekä asiantuntija-arvioiden avulla. Näiden perusteella oppaan sisältöä muokattiin vastaamaan nuorten ja henkilöstön tarpeita.

Kehittämistyön tuloksena syntyi selkeä, visuaalisesti helposti lähestyttävä ja nuorilähtöinen opas, joka kokoaa yhteen tietoa asumisesta, taloudesta, hyvinvoinnista, arjen taidoista sekä yhteiskunnan tukipalveluista. Opas toimii sekä nuoren itsenäistymisen tukena että ohjaajan työvälineenä.

Jatkokehityksenä opasta voidaan täydentää esimerkiksi sähköisellä versiolla, videoilla tai kokemusasiantuntijoiden tarinoilla. Lisäksi oppaan sisältöä voidaan päivittää vastaamaan lastensuojelun palveluiden muutoksia ja nuorten palautetta.

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Bachelor's Degree Program in Social Services

Author: Jasmin Kosonen

Title of thesis: A Guide for Young People Transitioning to Independent Living at Laituri Residential Home

Supervisors: Riikka Piira & Sanna-Mari Vierimaa

Term and year when the thesis was submitted: Fall 2025

Number of pages: 48

This functional thesis aimed to develop a guide for young people preparing for independent living after child welfare placement at SOS Children's Village residential home Laituri. The objective was to strengthen young people's everyday life skills, autonomy and participation, while providing professionals with a consistent tool to support the independence process.

The theoretical framework focused on adolescence as a developmental stage, out-of-home care, aftercare, independence, everyday life management and youth wellbeing. Adolescence was described as a period of significant physical, psychological and social development, and aftercare was examined as an essential support system for young people transitioning out of child welfare services.

The thesis was implemented as a functional development process consisting of planning, drafting and finalisation phases. Data for the guide was collected through discussions with staff, feedback from professionals and expert assessments, which were used to refine the content.

The outcome was a clear, practical and youth-oriented guide that provides information on housing, financial management, wellbeing, daily life skills and available support services. The guide supports both the young person's transition to independence and the work of the professionals involved.

Future development possibilities include creating a digital version of the guide, adding multimedia content or incorporating stories from care-experienced young people. The guide can also be updated as services and youth needs evolve.

SISÄLLYS

SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO	5
2 NUORUUS KEHITYSVAIHEENA	7
2.1 Urie Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria	7
2.2 Ekologisen mallin soveltaminen lastenkodin nuorten hyvinvoinnin tukemisessa	8
2.3 Systeeminen työote nuoren kanssa työskenneltäessä	9
3 LASTENSUOJELU SIJAISHUOLLOSSA	11
3.1 Sijaishuollon eri toteutusmuodot	12
3.2 Kiireellinen sijoitus	14
3.3 Huostaanotto	15
3.4 Jälkihuolto	17
4 LASTENKODISSA ASUVAN NUOREN ITSENÄISTYMINEN	20
4.1 Arjen hallinta	21
4.2 Asuminen ja talous	22
4.3 Hyvinvointi ja osallisuus	24
5 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	27
6 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI	29
6.1 Ideointivaihe ja käytetyt menetelmät	29
6.2 Luonnostelu- ja kehittelyvaihe	31
6.3 Viimeistelyvaihe	32
6.4 Valmiin tuotoksen kuvaus	33
7 TUOTEKEHITYKSEN ARVIOINTI	37
7.1 Toimeksiantajan palaute	37
7.2 Itsearviointi	38
8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	40
8.1 Johtopäätökset	41
8.2 Pohdinta	42
LÄHTEET	45

1 JOHDANTO

Aikuistuminen tuo nuorelle monia muutoksia. Hän saattaa muuttaa asumaan itsenäisesti, siirtyä opintoihin tai työelämään, vaihtaa asuinpaikkaa, etsiä itselleen sopivia yhteisöjä sekä aloittaa seurustelusuhteita ja mahdollisesti myöhemmin perustaa perheen. Vapaudet lisääntyvät, mutta samalla vastuu omasta elämästä kasvaa. Nuorten tarve aikuistumisen tukemiseen vaihtelee suuresti, joten heidän erityistarpeensa on tärkeää kartoittaa huolellisesti. Sijaishuollon laatu ja nuorten valmiudet itsenäistymiseen ovat tärkeä aihe. Sijaishuollon tulisi tarjota nuorille sellaisia tietoja ja taitoja, joiden avulla he voivat onnistua itsenäistymisessä ja integroitua yhteiskuntaan täysi-ikäiseksi tultuaan. Nuorten itsenäistymisen tukeminen tulisikin olla keskeinen osa laadukasta sijaishuoltoa. Sijaishuollon ammattilaisten on tärkeää ymmärtää, että itsenäistyminen on nuorelle monivaiheinen prosessi, jossa hän tarvitsee tukea, huolenpitoa ja ohjausta aikuisuutta kohti kulkiessaan. (Pukkio & Hipp 2016, 6.) Pelkkä nuoren "heittäminen" täysi-ikäistyttyään täysin itsenäiseen elämään ei ole riittävä tai tarkoituksenmukainen tapa auttaa häntä.

Laadukas sijaishuolto voi parhaimmillaan ehkäistä syrjäytymistä ja tukea nuorten käytännön taitojen sekä elämänhallinnan kehittymistä, mikä hyödyttää sekä nuorta että yhteiskuntaa (Jussila, Kaijanen, Nokireki & Westlund 2022, 8). Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret ovat usein kokeneet elämänsä aikana epävakautta ja tarvitsevat siksi tavanomaista enemmän tukea (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2024c). Monilta heistä puuttuu turvallisia ja luotettavia ihmissuhteita, jolloin sijaishuollon työntekijän rooli itsenäistymisvalmiuksien tukijana korostuu.

Opinnäytetyön toimeksiantaja toimi SOS-Lapsikylän perustason yksikkö Laituri, jossa itsenäistymisen valmennus on osa sijaishuoltoa. Yksiköstä puuttuu kuitenkin työskentelyä tukeva itsenäistymisopas ja tarve sen kehittämiseksi nousi työntekijöiden toiveista. Työ vastaa laajempaan yhteiskunnalliseen tavoitteeseen: syrjäytymisen ehkäisyyn, nuorten osallisuuden vahvistamiseen ja sujuvan siirtymän tukemiseen kohti aikuisuutta.

Tavoitteena oli tuottaa käytännönläheinen opas, joka tukee sekä itsenäistyvää nuorta, että hänen kanssaan työskentelevää ammattilaista itsenäistymisprosessin eri vaiheissa. Opas kokoaa keskeiset tiedot arjen osa-alueista, kuten asumisesta, taloudenhallinnasta, opiskelusta ja hyvinvoinnista. Sen tarkoituksena on vahvistaa nuoren arjenhallintataitoja ja lisätä vastuullisuutta omasta elämästä. Samalla se tarjoaa työntekijälle konkreettisia välineitä johdonmukaiseen ja tavoitteelliseen työskentelyyn. Opas tukee nuoren itseluottamusta ja osallisuuden kokemusta ja välittää viestin siitä, ettei itsenäistymisen haasteita tarvitse kohdata yksin.

2 NUORUUS KEHITYSVAIHEENA

Nuoruus nähdään elämänvaiheena, jossa lapsuuden ja aikuisuuden rajapinta muotoutuu yksilöllisesti ja tarjoaa mahdollisuuksia henkilökohtaiseen kasvuun ja kehittymiseen. Nuoren identiteetti, itsenäisyys, itsesäätely, ihmissuhteet ja päätöksentekokyky kehittyvät samanaikaisesti biologisten, psykologisten ja sosiaalisten muutosten kanssa. Murrosiässä korostuvat fyysiset ja hormonaaliset muutokset, mutta yhtä merkittäviä ovat muutokset ajattelun taidoissa, tunne-elämässä ja sosiaalisissa suhteissa. Nuoruus ajoittuu tyypillisesti noin 13–25 ikävuoteen ja se jaetaan usein varhais-, keski- ja myöhäisnuoruuteen, joissa painottuvat eri kehitystehtävät. (Pulkkinen, Ahonen & Ruoppila 2023, 182–183.)

Nuoruus on kehityksellisesti altista aikaa, jolloin tunteiden voimakkuus, mielialojen vaihtelut ja impulsiivisuus ovat tavallisia, koska hermoston kypsyminen tapahtuu vaiheittain. Nuoren keskeisiä tehtäviä ovat identiteetin rakentaminen, koulutus- ja uravalintojen tekeminen, ihmissuhteiden ja mahdollisten perhesuhteiden luominen sekä aikuisuuteen ja työelämään valmistautuminen. Perhe, koulu, ystävät ja muu lähiympäristö ohjaavat nuoren tavoitteita suoraan ja epäsuorasti esimerkiksi vahvistamalla tai rajoittamalla hänen motivaatiotaan. (Pulkkinen ym. 2023, 201.)

Nuoruudessa on erityisen tärkeää tunnistaa ja tukea niitä nuoria, joiden kasvuympäristö ei ole tarjonnut riittävää turvaa ja tukea. Ilman toimivaa tukiverkostoa nuorten on vaikeampi huolehtia hyvinvoinnistaan ja elämänhallinnastaan, mikä lisää syrjäytymisriskiä. Tämän vuoksi palveluiden suunnittelussa tulisi huomioida varhain ne nuoret, joilla ei ole riittäviä voimavaroja tai jotka eivät saa tukea perheeltä tai lähipiiriltä. (Custódio 2020, 44.)

2.1 Urie Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria

Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria konkretisoi ekologisen ajattelun ja tarjoaa jäsennellyn tavan tarkastella nuoren kehitysympäristöjä ja niiden vaikutusta itsenäistymiseen. Teorian mukaan ihmisen kehitys syntyy henkilön ja hänen

ympäristönsä jatkuvassa vuorovaikutuksessa, jossa yksilö ja ympäristö vaikuttavat toisiinsa dynaamisesti. Yhdysvaltalainen kehityspsykologi Bronfenbrenner tarkastelee kehitystä neljän toisiinsa kietoutuvan tason kautta: mikro-, meso-, ekso- ja makrosysteemin. Myöhemmin hän täydensi malliaan kronosysteemillä, joka tuo tarkasteluun ajallisen ulottuvuuden. (Härkönen 2007, 22–24.)

Mikrosysteemi viittaa nuoren välittömään lähiympäristöön, kuten perheeseen, kouluun, ystäviin ja muihin arjen vuorovaikutussuhteisiin. Näiden suhteiden laatu ja intensiteetti ovat keskeisiä nuoren kehityksen kannalta. Mesosysteemi muodostuu eri mikrosysteemien välisistä yhteyksistä, esimerkiksi kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Eksosysteemi sisältää ympäristöt ja olosuhteet, joissa nuori ei ole itse suoraan mukana, mutta jotka vaikuttavat hänen elämäänsä epäsuorasti, kuten vanhempien työolot. Makrosysteemi puolestaan viittaa laajempaan yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen kontekstiin, kuten arvoihin, normeihin ja lainsäädäntöön. Kronosysteemi tarkastelee elämänsä siirtymävaiheita ja yhteiskunnallisia muutoksia, jotka vaikuttavat kehitykseen ajan myötä. (Härkönen 2007, 27–32.)

Bronfenbrennerin näkökulmasta nuoren toimijuus rakentuu suhteessa ympäristöihinsä ja niissä avautuviin mahdollisuuksiin. Jotta nuoret voisivat kokea itsensä aktiivisina toimijoina sekä arjessa että yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, tulee heidän jokapäiväisiin elinympäristöihinsä, sosiaalisiin suhteisiinsa ja palvelujärjestelmän rakenteisiin vaikuttaa siten, että ne tukevat osallisuutta, selviytymistä ja tulevaisuudenuskoa. (Honkatukia, Kallio, Lähde & Mölkänen 2020, 100.)

2.2 Ekologisen mallin soveltaminen lastenkodin nuorten hyvinvoinnin tukemisessa

Ekologinen malli korostaa, että nuoren hyvinvointi ei synny vain yksilön ominaisuuksista, vaan rakentuu vuorovaikutuksessa ympäristön, ihmissuhteiden, yhteisöjen ja yhteiskunnallisten rakenteiden kanssa. Nuoren terveys, osallisuus, oppiminen ja kyky selviytyä arjen haasteista ovat seurausta monitasoisesta yhteispeleistä, jossa eri ympäristöt tukevat tai kuormittavat toisiaan. (Härkönen 2007, 21–22.)

Varhaisvuosina kodin emotionaalinen turvallisuus, vuorovaikutuksen laatu ja vanhempien kasvatuskäytännöt luovat pohjan lapsen sosiaalisille, kognitiivisille ja tunne-elämän taidoille. Myöhemmin päiväkotii, koulu ja harrastusympäristöt muodostavat keskeisiä kehitysympäristöjä, jotka tukevat oppimista, itsesäätelyä ja sosiaalista osallisuutta. Näiden ympäristöjen laatu, resurssit ja ihmissuhteet vaikuttavat merkittävästi lapsen ja nuoren hyvinvointiin. (Määttä 1999, 77.)

Ekologinen näkökulma auttaa hahmottamaan, miten nuoren tukeminen edellyttää samanaikaisesti arjen rakenteiden vahvistamista, myönteisten ihmissuhteiden tukemista sekä palvelujärjestelmän ja yhteisöjen kanssa tehtävää yhteistyötä. Nuoren hyvinvointi ja itsenäistyminen nähdään tällöin koko järjestelmän yhteisenä tehtävänä, ei vain yksittäisen ammattilaisen vastuuna. (Pulkinen ym. 2023, 239–240.)

2.3 Systeeminen työote nuoren kanssa työskenneltäessä

Systeeminen ajattelu perustuu käsitykseen, että yksilö on osa laajempaa kokonaisuutta eli systeemiä, jossa eri osa-alueet ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja yhden osa-alueen muutos heijastuu väistämättä myös muihin. Sosiaalihuollossa tämä tarkoittaa asiakkaan elämäntilanteen tarkastelua moniulotteisena kokonaisuutena, jossa terveys, ihmissuhteet, taloudelliset olosuhteet ja elinympäristö kietoutuvat yhteen. Systeemisessä työotteessa pyritään tunnistamaan ne osa-alueet, joissa muutos on mahdollistettavissa, sillä yhden alueen vahvistuminen voi tukea myönteistä kehitystä myös muualla. Työote korostaa asiakkaan toimijuutta ja sitä, että tavoitteena on vahvistaa hänen omia voimavarojaan ja kykyään vaikuttaa elämäntilanteeseensa. (Hovi 2022, 2–3.)

Systeeminen työote perustuu moniammatilliseen ja pysyvään tiimiin, joka tuntee nuoren tilanteen ja toimii hänen ympärillään johdonmukaisesti ja pitkäjänteisesti. Tiimiin voi kuulua esimerkiksi sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja ja perheterapeutti, ja sen jäsenet kokoontuvat säännöllisiin viikkopalaveriin tarkastelemaan nuorten tilanteita yhteisen työskentelytavan mukaisesti. Keskeistä on asiantuntijuuden jakaminen. Kun eri ammattilaisten näkökulmat tuodaan avoimeen

keskusteluun, ymmärrys nuoren tilanteesta laajenee ja ratkaisujen laatu sekä tuen kohdentuminen todellisiin tarpeisiin vahvistuvat. (Aaltio & Isokuorti 2019, 11–13.)

Tiimityöskentelyn ytimessä on reflektiivinen keskustelu, jossa tiimin jäsenet pohivat ääneen havaintojaan ja tulkintojaan muiden kuunnellessa. Tämä lisää moniäänisyyttä, avaa uusia näkökulmia ja tukee ammatillista herkkyyttä, mikä syventää ymmärrystä nuoren kokemuksista, vuorovaikutussuhteista ja tuen tarpeista. Reflektiivisyyden tavoitteena on tuottaa perusteltuja ja oikea-aikaisia toimenpiteitä nuoren tukemiseksi. (Hovi 2022, 3–4.)

Nuorten kanssa työskentelyssä korostuu dialogisuus, suhdepohjainen työote ja nuoren asema oman elämänsä asiantuntijana. Nuoren tavoitteet, ajatukset ja kokemukset ohjaavat työskentelyä, ja vuorovaikutussuhteessa pyritään rakentamaan luottamuksellinen ja kuunteleva ilmapiiri. Systeeminen työote painottaa myös nuoren läheisten ja tärkeiden ihmissuhteiden mukaan ottamista, sillä muutokset tapahtuvat vaikuttavimmin arjen suhteissa. (Aaltio ym. 2019, 16–18.)

Työskentelyssä hyödynnetään systeemisiä kysymyksiä, jotka auttavat jäsentämään nuoren ja hänen läheistensä vuorovaikutusta, tunnistamaan tilanteita ylläpitäviä tekijöitä ja avaamaan uusia ratkaisuvaihtoehtoja. Tulevaisuuteen suuntaavat ja vaihtoehtoisia näkökulmia tarjoavat kysymykset vahvistavat nuoren toimijuutta ja auttavat häntä näkemään omat voimavaransa. Mallille on ominaista joustavuus ja jatkuva arviointi: tiimi tarkastelee säännöllisesti tavoitteiden toteutumista ja muokkaa työskentelyä nuoren muuttuvien tarpeiden mukaan. Tavoitteena on varmistaa tuen oikea-aikaisuus ja se, että nuori kokee työskentelyn hyödylliseksi ja hänen arkeaan aidosti tukevaksi. (Aaltio ym. 2019, 18–20.)

3 LASTENSUOJELU SIJAISHUOLLOSSA

Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on aina lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Heidän tehtävänä on huolehtia lapselle tasapainoinen ympäristö kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta. Viranomaiset, jotka työskentelevät lasten ja perheiden parissa, tukevat vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään. Heidän velvollisuutensa on tarjota perheille tarvittavaa apua ajoissa ja ohjata tarvittaessa lapsi ja perhe lastensuojelun palvelujen piiriin. (Lastensuojelulaki 417/2007, 2 §.) Lastensuojelua tarvitaan, kun lapsen tai nuoren hyvinvointi on vaarantunut tai sen riski on olennainen. Asiakkuus alkaa usein huolen heräämisestä esimerkiksi koulun, terveydenhuollon, poliisin tai läheisen tekemästä lastensuojeluilmoituksesta. Tämän jälkeen sosiaalityön ammattilaiset arvioivat tilanteen ja päättävät lapsen edun mukaisista tarvittavista toimenpiteistä. (Räty 2023, 68.)

Lastensuojelun asiakkaiden taustalla on usein monitasoisia ongelmia, jotka heijastuvat koko perheen arkeen. Taloudelliset vaikeudet, mielenterveyden ja päihitteiden käyttöön liittyvät ongelmat sekä arjen hallinnan ja kasvatuksen haasteet ovat yleisiä. Lisäksi yhteiskunnalliset tekijät, kuten eriarvoisuus, osattomuuden kokemukset ja viivästynyt palveluihin pääsy, voivat entisestään heikentää perheiden selviytymistä. (Hoikkala, Muinonen, Palola & Rosberg ym. 2023, 7.) Sosiaalihuollon näkökulmasta lastensuojelu ei ole rangaistus, vaan yhteiskunnan keino ja velvollisuus turvata lapsen oikeudet ja hyvinvointi. Sen perustehtävä on varmistaa, ettei yksikään lapsi jää ilman tarvitsemaansa tukea tilanteessa, jossa hänen hyvinvointinsa on uhattuna. (Räty 2023, 68–69.)

Lainsäädännön mukaan hyvinvointialueilla on velvollisuus järjestää sekä ehkäisevää, että korjaavaa lastensuojelua. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on tunnistaa ja tukea perheitä jo varhaisessa vaiheessa ennen, kuin ongelmat kärjistyvät. Mikäli kuitenkin ilmenee, että lapsi ei saa tarvitsemiaan edellytyksiä kasvuunsa ja kehitykseensä omassa perheessään, lastensuojelun on järjestettävä lapselle ja hänen perheelleen tarvittava apu ja tuki. Tämä voi tarkoittaa avohuollon tukitoimia, sijoitusta kodin ulkopuolelle tai muita yksilöllisiä palveluja, jotka

vastaavat lapsen tarpeisiin. (Räty 2023, 68–69.) Kaikessa toiminnassa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lastensuojelussa tulee toimia mahdollisimman hienovaraisesti sekä hyödyntää ensisijaisesti avohuollon tukitoimia. (Lastensuojelulaki 417/2007, 4 §.)

Lastensuojeluun asiakkaaksi päätyminen on monelle nuorelle ja perheelle kriisi, mutta lastensuojelun tehtävänä on aina pyrkiä edistämään lapsen ja hänen perheensä elämää positiiviseen suuntaan. Tämä onnistuu silloin, kun asiakkaiksi ohjautuvat lapset, joiden tarpeisiin voidaan vastata nimenomaan lastensuojelun keinoin. Lastensuojelun ei tule toimia koko palvelujärjestelmän viimeisenä vaihtoehtona, johon kasautuvat kaikki haasteet, vaan sen tulee olla tavoitteellinen, vaikuttava ja kustannustehokas osa hyvinvointiyhteiskunnan palveluja. Kun lastensuojelu toimii tarkoituksenmukaisesti, se tukee koko yhteiskunnan hyvinvointia ehkäisemällä syrjäytymistä ja vähentämällä sukupolvelta toiselle siirtyvää huonosaisuutta. (Hoikkala ym. 2023, 13.)

3.1 Sijaishuollon eri toteutusmuodot

Sijaishuolto on lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella silloin, kun huostaanotto, kiireellinen sijoitus tai muu väliaikainen toimenpide on tarpeen lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi (Lastensuojelulaki 417/2007, 49 §). Perustuslaki velvoittaa turvaamaan riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja tukemaan perheitä. Jos lapsen etu sitä edellyttää, sijaishuolto järjestetään viipymättä. (Hoikkala ym. 2023, 7.)

Sijaishuolto voi toteutua eri tavoin lapsen yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Perhehoito on ensisijainen sijaishuollon muoto. Siinä lapsi sijoitetaan perhehoitajan tai sijaisvanhemman kotiin, jossa hän saa kodinomaista hoivaa ja läheisiä ihmissuhteita. Perhehoidon tavoitteena on turvata lapselle pysyvä, turvallinen kasvuympäristö ja tukea hänen sosiaalista kehitystään. Perhehoitoa voidaan käyttää avohuollon tukitoimena, huostaanoton aikana tai jälkihuollossa. Ammatillinen perhekoti sijoittuu perhehoidon ja laitoshoidon väliin. Se tarjoaa kodinomaisen ympäristön, mutta sen toimintaa ohjaa vahva ammatillinen osaaminen. Ammatillisissa perhekodeissa työskentelevillä on sosiaalialan koulutus ja kokemusta hoidosta ja

kasvatuksesta. Näihin yksiköihin sijoitetaan usein lapsia, joiden tuen tarve on tavanomaista vaativampi. Toiminta on luvanvaraista ja valvottua sosiaalipalvelua. Lastensuojelulaitos on sijaishuollon muoto, jota käytetään, kun lapsen hoitoa ei voida järjestää perhehoidossa tai lapsi tarvitsee erityisen ammatillista ja ympäri- vuorokautista tukea. Laitoksia ovat esimerkiksi lastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit. Laitoshoidon tavoitteena on turvata lapsen kasvu ja kuntoutuminen sekä tukea perhesuhteiden säilymistä. (Räty 2023, 582–584.)

Lisäksi lapsi voidaan mahdollisuuksien mukaan sijoittaa läheisverkostoon, kuten sukulaisen tai muun lapselle tärkeän henkilön luo. Läheissijoituksen tavoitteena on säilyttää lapsen yhteys hänelle merkityksellisiin ihmisiin ja vahvistaa jatkuvuuden tunnetta. Joissain tilanteissa lapsi voi asua yksityisesti sovitussa hoidossa, jota kutsutaan yksityiseksi sijoitukseksi. Lapsen huoltajan tulee sopia lapsen hoidosta esimerkiksi sukulaisen kanssa ja hyvinvointialueelle tehdään ilmoitus järjestelystä. (Räty 2023, 584–587.)

Sijaishuollon suunnittelussa ja toteuttamisessa keskeistä on lapsen edun ja yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Ennen sijoituspäätöstä arvioidaan, mikä hoidon muoto parhaiten tukee lapsen kehitystä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Arvioinnissa tarkastellaan lapsen ja perheen tilannetta, lapsen ikää, kehitystasoa, terveyttä, sisarusuhteita sekä kulttuurista taustaa. Myös sijoituspaikan sijainti, yhteydenpito läheisiin ja koulunkäynnin jatkuminen ovat tärkeitä tekijöitä. Sijoituksen aikana on huolehdittava, että lapsi saa hänen tarpeitaan vastaavaa hoivaa ja erityistä suojelua. Vastuu sijaishuollon laadusta ja valvonnasta kuuluu sijoittajakunnalle, joka seuraa sijoituksen toteutumista ja tukee hoitopaikkaa tehtävässään (Eriksson & Korhonen 2022, 5.)

Sijaishuoltoa toteutettaessa tavoitteena on aina lapsen hyvinvoinnin turvaamisen lisäksi perheen jälleenyhdistäminen, mikäli se on lapsen edun mukaista (Lastensuojelulaki 417/2007, 4 §). Sijoitusta pidetään väliaikaisena toimenpiteenä, ja sen tarkoituksena on luoda edellytykset lapsen turvalliselle paluulle kotiin, kun siihen on mahdollisuus. Sijoituspäätöksiä on tärkeää arvioida ja tarkistaa säännöllisesti. (Lastensuojelun keskusliitto 2018, 7.)

Kun lapsi sijoitetaan sijaishuoltoon, hänestä annetaan hoitopaikalle riittävät tiedot hänen tilanteestaan ja taustastaan, mutta samalla kunnioitetaan lapsen yksityisyyttä. Tietojen jakamisessa pyritään toimimaan mahdollisuuksien mukaan yhdessä lapsen kanssa. Tarvittaessa sijaishuoltopaikka saa ohjausta siitä, millaisia tarpeita lapsella on ja miten niihin voidaan vastata parhaalla tavalla. Sijoituspaikkaa valittaessa huolehditaan myös siitä, että lapsi pääsee hyötymään paikkakunnalta löytyvistä palveluista, jotka tukevat hänen sijoituksensa tavoitteiden toteutumista. (Eriksson ym. 2022, 22.)

Sijaishuollon laatukriteerit asettavat konkreettiset laadun vaatimukset koko sijaishuollon ketjulle, sijoituksesta paikan valintaan, arkeen, siirtymiseen ja päättymiseen saakka. Kun lapsi saapuu sijaishuoltoon, hänen siirtymisensä tulisi tapahtua siten, että hän kokee turvallisuutta ja tervetulleeksi tulemistä, mikä edistää sijoituksen onnistumista. Arjen tasolla kriteerit korostavat turvallista kasvualuetta, myönteistä ja kannustavaa ilmapiiriä, sekä mahdollisuutta osallistua omaa elämää ja arkea koskevaan päätöksentekoon. Myös yhteyksien ylläpito läheisiin ja oikeuksien tunnetuksi tekeminen ovat osa laadukasta sijoitusta. Lisäksi sijaishuollon päättyessä ja erityisesti nuoren itsenäistymisvaiheessa tulee taata suunnitelmallinen siirtymä ja riittävä jälkihuollon tuki. Dokumentointi ja asiakkuuden sujuva eteneminen muodostavat yhteisen punaisen langan, jonka avulla varmistetaan tiedonkulku, arviointi ja yksilöllisen tuen jatkuvuus. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023d.)

3.2 Kiireellinen sijoitus

Kiireellinen sijoitus on lastensuojelulaissa säädetty viranomaisen toimenpide, jota käytetään lapsen tilanteen turvaamiseksi silloin, kun hänen hyvinvointinsa tai turvallisuutensa on vakavasti uhattuna. Tavoitteena on varmistaa lapsen välitön suoja ja hoiva tilanteissa, joissa hän on akuutissa vaarassa tai tarvitsee kiireellisesti turvalliset olosuhteet sekä huolenpitoa. Tämänlainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, kun lapsen kotona vallitsee akuutti kriisi, väkivaltaa, päihteiden väärinkäyttöä tai muuta vakavaa laiminlyöntiä, joka uhkaa lapsen terveyttä ja kehitystä. Kiireellisen sijoituksen perusteet voivat liittyä myös lapsen omaan käyttäytymiseen, kuten päihteiden käyttöön, rikollisuuteen tai itsetuhoisuuteen, jos

nämä seikat vaarantavat hänen henkensä tai terveytensä. (Lamponen 2023, 220.) Kiireellinen sijoitus on turvaamistoimenpide, ei kasvatuksellinen keino. Sen tavoitteena on estää välittömästi uhkaava vahinko ja varmistaa lapselle turvallinen ympäristö päätöksenteon ja jatkoselvitysten ajaksi. Ennen sijoitusta on arvioitava, voidaanko lapsen turvallisuus turvata muilla avohuollon tukitoimilla. (Räty 2023, 410–413.)

Päätöksen kiireellisestä sijoituksesta tekee sosiaalihuollon viranhaltija ja tämä voi kestää enintään 30 päivää. Tarvittaessa voidaan kuitenkin jatkaa enintään 30 päivällä, jos lisäaika on välttämätön selvityksiin tai huostaanoton valmisteluun. Jos huostaanotto on vireillä hallinto-oikeudessa, kiireellinen sijoitus voi jatkua päätökseen saakka. Kiireellisen sijoituksen aikana hyvinvointialueella on oikeus tehdä lapsen hoitoa ja huolenpitoa koskevia päätöksiä sijoituksen tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi lapsen olinpaikan, hoidon ja yhteydenpidon järjestämistä. Toimenpiteiden tulee kuitenkin olla suhteellisia ja lapsen etua tukevia. (Räty 2023, 416–422.)

Kiireellinen sijoitus päättyy, kun sen perusteita ei enää ole. Tarkoittoaen, että lapsi voidaan palauttaa kotiin tai huostaanottohakemus on vireillä hallinto-oikeudessa ja sijoitus korvautuu pysyvämmällä päätöksellä. Lain mukaan viranhaltijan on viipymättä tehtävä päätös kiireellisen sijoituksen lopettamisesta, kun sen edellytykset eivät enää täyty. Kiireellisen sijoituksen päättyessä viranomaisen on varmistettava, että lapsen hoito ja huolenpito järjestetään katkeamattomasti esimerkiksi avohuollon tukitoimin. Lain suhteellisuusperiaate edellyttää, että lapsen erottaminen perheestään kestää vain sen ajan, joka ehdottoman välttämätön hänen turvallisuutensa turvaamiseksi. Kun lapsen sijoittamisen tarve lakkaa, hänen tulee ensisijaisesti palata omaan kotiin tai läheisverkostoon. (Terveysten ja hyvinvoinninlaitos 2024d.)

3.3 Huostaanotto

Lapsi on sijoitettava huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos kasvuolosuhteet tai lapsen oma toiminta vakavasti vaarantavat kehitystä tai terveyttä, eikä avohuollon tuki riitä tai sovellu (Lastensuojelulaki 417/2007, 40§). Mikäli

sijoitustarve on jatkuvaa eikä lapsi voi palata kotiin, on arvioitava huostaanoton tarve. Jos vanhempien tilanne estää lapsen kotiinpaluun pidemmäksi aikaa esimerkiksi useiksi kuukausiksi, tulee selvittää, täyttyvätkö huostaanoton ja sijaishuollon kriteerit. Huostaanotto on lastensuojelun viimesijainen ja merkittävin puuttumiskeino, jolla turvataan lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, hoivaan ja kehitykseen. Se merkitsee syvää puuttumista perhe-elämän suojaan sekä lapsen ja vanhempien perusoikeuksiin. Sen toteuttaminen on mahdollista, vain kun lapsen etu sitä välttämättä vaatii. Sen vuoksi toimenpide on sallittu vain painavin ja pätevin perustein. (Räty 2023, 438–439.)

Huostaanoton yleisin peruste liittyy lapsen kasvuolosuhteisiin, joissa lapsen hyvinvointi on vaarantunut. Tämä voi ilmetä vanhempien kyvyttömyytenä vastata lapsen perustarpeisiin, kuten ravintoon, huolenpitoon, hoivaan ja turvallisuuteen. Puutteet voivat johtua esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmista, väkivallasta, kaltoinkohtelusta, laiminlyönnistä tai kodin epävakaista olosuhteista. Myös lapsen terveyteen ja kehitykseen vaikuttavat terveydenhuollon tai kasvatuksen laiminlyönnit voivat muodostaa huostaanoton perusteet. Tällöin arvioidaan, onko lapsen kehitys jo vaarantunut tai, onko olemassa todennäköinen ja vakava uhka sen vaarantumisesta. Huostaanottoon voidaan myös ryhtyä lapsen oman käyttäytymisen vuoksi, jos se vaarantaa vakavasti hänen terveyttään tai kehitystään. Tämä voi liittyä esimerkiksi päihteiden käyttöön, rikolliseen toimintaan, itsetuhoisuuteen tai vakavaan koulunkäynnin laiminlyöntiin. Tämänlaisissa tapauksissa huostaanoton tarkoituksena on ennen kaikkea lapsen suojeleminen ja hoidon turvaaminen. Päätöksen tueksi tarvitaan asiantuntija-arviota lapsen psyykkisestä ja fyysisestä tilasta. (Räty 2023 440–444.)

Viranomaisilla on velvollisuus osoittaa, että lapsen kasvuolosuhteiden parantamiseksi on tehty riittävät ja asianmukaiset toimet ennen huostaanoton harkintaa. Tämä edellyttää avohuollon tukitoimien, kuten perhetyön, kuntoutuksen tai tukiperhetoiminnan käyttämistä ja niiden vaikuttavuuden arviointia. Riittämättömyys voi johtua esimerkiksi vanhempien yhteistyöhaluttomuudesta tai tilanteesta, jossa lapsi on välittömässä vaarassa ja viivytys vaarantaisi hänen etunsa. Huostaanoton valmistelussa tarkastellaan perheen kokonaistilannetta, vanhempien voimavaroja ja kykyä vastata lapsen tarpeisiin sekä mahdollisuuksia kuntoutumiseen.

Päätöksen perustana on aina lapsen edun kokonaisarvio, jossa lapsen turvallisuus asetetaan etusijalle suhteessa vanhempien oikeuksiin. (Heino, Hyry, Ikaheimo & Kuronen ym. 2016, 4.)

Kaikki huostaanoton perusteet kirjataan huolellisesti. Huostaanottoa hoitava sosiaalityöntekijä kokoaa asiaan liittyvän tiedon ja kuulee myös perheen näkemykset. Vanhemmilla ja lapsella on oikeus tutustua huostaanoton perusteludokumentteihin, ja heille tulee järjestää tilaisuus, jossa perustelut selitetään ymmärrettävästi. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2024b.)

Huostaanoton tarkoituksena ei ole pysyvä erottaminen perheestä, vaan lapsen suojeleminen ja kuntouttaminen siten, että paluu kotiin on tulevaisuudessa mahdollista. Hyvinvointialueella on velvollisuus tukea vanhempia ja lasten yhteydenpidossa sekä huolehtia, että lapsen hoito ja kasvatustoteutukset turvallisissa ja kehitystä tukevista olosuhteissa. Huostaanottoa koskevat päätökset ovat hallintopäätöksiä, jotka voidaan asettaa hallinto-oikeuden tutkittavaksi. Päätöksenteossa korostuvat suhteellisuus, lapsen etu ja viimesijaisuusperiaate, joiden avulla turvataan lapsen perusoikeudet ja oikeusturva. (Räty 2023, 451.)

Useimmat huostaanotot toteutetaan yhteistyössä perheen ja lasten kanssa. Huostaanotto voidaan kuitenkin toteuttaa vastoin perheen tahtoa, jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai huoltajat vastustavat huostaanottoa, asiasta päättää tuomioistuimi. Hallinto-oikeus arvioi tilanteen ja tekee ratkaisun lapsen edun mukaisesti. Päätöksestä on mahdollista valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Ristiriitalanteissa sosiaalityöntekijöiden tehtävänä on neuvoa perhettä ja kertoa valitusoikeudesta ja sen vaiheista. Huostaanotto on raskas, monimutkainen ja vaikea prosessi, jonka tarkoituksena ei ole rangaista ketään, vaan turvata lapsen hyvinvointi ja tukea koko perhettä. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2024b.)

3.4 Jälkihuolto

Jälkihuolto muodostaa lastensuojeluprosessin viimeisen vaiheen. Sen tavoitteena on tukea nuoren siirtymistä kohti itsenäistä elämää ja varmistaa, että sijoituksen aikana saavutetut myönteiset muutokset säilyvät. Jälkihuollon avulla vahvistetaan nuoren elämänhallintaa, sosiaalisia taitoja ja arjen valmiuksia siten, että

hänen kehityksensä jatkuu mahdollisimman turvallisessa ja vakaassa ympäristössä. Sijaishuollossa itsenäistyvät nuoret kuuluvat monissa länsimaissa yhteiskunnan haavoittuvimpiin ja syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin, mikä korostaa jälkihuollon merkitystä osana lastensuojelun kokonaisuutta. (Pukkio ym. 2016, 6–7.)

Lapsella on oikeus jälkihuoltoon sijaishuollon päätyttyä sekä silloin, kun hän on ollut avohuollon sijoituksessa yhtäjaksoisesti vähintään kuusi kuukautta. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös sellaisille nuorille, joiden sijoitus on ollut lyhytaikainen tai jotka eivät ole olleet kodin ulkopuolelle sijoitettuina, mikä mahdollistaa tuen tarjoamisen myös lain vähimmäiskriteerit alittavissa tilanteissa. Jälkihuollon palvelut voivat sisältää tukea psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin, arjen ja talouden hallintaan, opiskelu- ja työelämävalmiuksiin sekä sosiaalisiin suhteisiin ja asumiseen. Jälkihuolto on nuorelle oikeus, mutta sen palveluihin osallistuminen on vapaaehtoista. (Yliruka, Kantoluoto, Heino, Laine ym. 2020, 17.)

Hyvinvointialue vastaa jälkihuollon järjestämisestä enintään viiden vuoden ajan siitä, kun lapsi on viimeksi ollut lastensuojelun asiakkaana kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen, kuitenkin korkeintaan siihen saakka, kun nuori täyttää 23 vuotta (Lastensuojelulaki 417/2007). Sijaishuollon ja jälkihuollon tulisi muodostaa toisiinsa kietoutuva jatkumo, jossa jatkuvuus ja ennakoitavuus ovat keskeisiä. Huolellisesti ja riittävän varhain suunniteltu jälkihuolto, voi luoda lapselle, nuorelle ja perheelle kokemusta tulevaisuuden turvasta ja siitä, ettei nuori jää yksin sijoituksen päätyttyä. (Pukkio ym. 2016, 6.)

Jälkihuollon tarpeen arviointi ja suunnittelu tulee käynnistää jo sijaishuollon aikana. Suunnittelu toteutetaan yhteistyössä lapsen, sijoituspaikan, vanhempien ja muiden merkityksellisten verkostojen kanssa. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä vastaa siitä, että nuorelle rakentuu hänen tarpeitaan vastaava tukikonaisuus, joka kirjataan jälkihuollon asiakassuunnitelmaan. Suunnitelmassa määritellään jälkihuollon tavoitteet sekä tarvittavat palvelut ja tukitoimet. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2024a.) Nuoret, joilla on oikeus jälkihuoltoon, eivät muodosta yhtenäistä ryhmää, vaan heidän yksilölliset tarpeensa ja lähtökohtansa vaihtelevat. Osa tarvitsee laaja-alaista ja pitkäkestoista tukea eri elämänalueille, kun taas toisille riittävät kevyemmät palvelut, kuten ohjaus ja neuvonta. Tämän

vuoksi palvelujärjestelmän on pystyttävä joustavasti mukautumaan erilaisiin tilanteisiin, jotta jälkihuolto toteutuu aidosti asiakaslähtöisesti. (Pukkio ym. 2016, 16.)

4 LASTENKODISSA ASUVAN NUOREN ITSENÄISTYMINEN

Itsenäistymisen vaihe on merkittävä elämänmuutos, ja se voi olla erityisen vaativa nuorille, joilla ei ole vahvaa tukiverkostoa. Nuori tarvitsee rinnalleen aikuisia ja riittävää tukea, jotta hän voi rakentaa itselleen sopivan elämänpolun. (Eriksson ym. 2022, 23.) Sijaishuollosta itsenäiseen elämään siirtyminen on yksilöllinen prosessi, joka muotoutuu nuoren voimavarojen ja elämäntilanteen mukaan. Valmistautuessaan itsenäistymiseen nuori tarvitsee kodinhoitotaitojen ohella laajempia elämänhallinnan valmiuksia, kuten oma-aloitteisuutta, ajankäytön suunnittelua, sosiaalista vuorovaikutusta, tietoteknisiä taitoja ja talouden hallintaa. (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 50.) Itsenäistymisen tulisi tapahtua nuoren omassa tahdissa ilman liiallista painetta, sillä aikuiseksi kasvamisen jatkuu pitkälle täysi-ikäistymisen jälkeen (Custódio 2022, 13).

Käytännön elämän järjestelyt, kuten asunnon hankkiminen, talouden hallinta, ihmissuhteet ja yhteiskunnalliset taidot, vaativat usein pitkäjänteistä ja nuoren tarpeisiin sovitettua tukea. Suomessa nuoret muuttavat lapsuudenkodista pois varhain, mutta kaikilla ei ole taustassaan valmiuksia, jotka tukisivat riittävästi itsenäistymistä. Siksi erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien nuorten tukeminen aikuisuuden kynnyksellä on tärkeää. (Custódio 2020, 6.)

Pesäpuu ry:n Nuorten foorumin pienryhmäkeskusteluissa nuoret kuvasivat oppineensa sijaishuollossa tunne- ja itsearviointitaitoja, arjen käytännön taitoja, ryhmä- ja sopeutumistaitoja sekä empatiaa ja avun vastaanottamista. Monilla itsenäistyvillä nuorilla onkin taustansa vuoksi kokemuksellista osaamista, jota kaikilla samanikäisillä ei välttämättä ole. Sijaishuoltotaustaa voidaan tarkastella myös voimavarana, ja tästä näkökulmasta tulisi keskustella enemmän. (Jussila ym. 2022, 7–8.) Laadukkaasti toteutettu sijaishuolto voi vahvistaa nuoren valmiuksia, mutta samalla on tunnistettava, ettei palveluiden laatu ole kaikkialla yhdenmukainen. Kaikki nuoret eivät saa sijaishuollossa samoja valmiuksia itsenäistymisen tueksi. Putkosen (2022) mukaan monet sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret kokevat, etteivät he saa riittävästi tukea elämänmuutokseensa. Artikkelissa haastateltu nuori kuvasi laitostuneensa sijoituksen aikana, mikä vaikeutti arjen

hallintaa omassa kodissa, kun ympärivuorokautinen tuki päättyi yhdessä yössä. (Putkonen 14.2.2022.)

Itsenäistymisen vaihe herättää monenlaisia tunteita. Joillekin se merkitsee innostusta ja vapautta, toisille epävarmuutta ja ahdistusta. Useat samanaikaiset siirtymät, kuten omilleen muutto, opintojen aloitus ja työelämään kiinnittyminen, lisäävät kuormitusta erityisesti silloin, kun taustalla on taloudellista epävarmuutta, ohut sosiaalinen verkosto tai epäselvä tulevaisuudenkuva. Mikäli opintoihin tai työhön kiinnittyminen ei onnistu, syrjäytymisriski kasvaa. (Ranta & Mäkäräinen 2.8.2016.)

4.1 Arjen hallinta

Elämänhallinnan tukeminen on keskeinen osa itsenäistymisprosessia. Käsitteellä tarkoitetaan yksilön kykyä selviytyä arjen vaatimuksista ja sopeutua yleisesti hyväksytyihin elämäntapoihin. Sosiaalialan työssä joudutaan pohtimaan, mikä tulkitaan riittäväksi elämänhallinnaksi ja kenen näkökulmasta. Arjenhallinnan puutteet voivat liittyä syvempiin sosiaalisiin ongelmiin, jotka saattavat siirtyä sukupolvelta toiselle, kuten koulutukseen, toimeentuloon ja mielenterveyteen liittyviin vaikeuksiin. (Pekkarinen 2015, 163.)

Nuoren itsenäistymisprosessissa arjen sujuvuus toimii tärkeänä ulkoisena mittarina. Vaikka arjenhallintaa pidetään perustellusti hyvinvoinnin osatekijänä, pelkkä arjen taitojen suoriutuminen ei riitä, jos nuoren kokonaisvaltainen hyvinvointi ei samalla vahvistu. Arjenhallinnan tukeminen voi tarjota realistisen lähtökohdan tavoitteiden asettamiselle etenkin silloin, kun pitkän aikavälin suunnittelu tuntuu vaikealta. Käytännön tasolla itsenäistymisen tuki liittyy esimerkiksi asumiseen, vuorokausirytmiiin, talouden suunnitteluun ja viranomaisasioiden hoitoon. Samalla osa nuorista haluaa ottaa etäisyyttä aikuisen apuun, mikä voidaan nähdä luonnollisena osana aikuistumisprosessia ja suomalaisen kulttuurin korostamaa omillaan pärjäämistä. (Malm 2018, 44–45.)

Nuoren on tärkeää oppia vähitellen rutiineja, jotka helpottavat arkea ja luovat tunteen kodista. Rutiinit tuovat elämään rakennetta, ennakoitavuutta ja turvallisuutta sekä vahvistavat kokemusta oman elämän hallinnasta. Koti ei muodostu vain

fyysisestä asunnosta, vaan siitä, että nuori voi toteuttaa arkeaan omilla ehdoillaan ja omassa tahdissaan. (Honkatukia ym. 2020, 88.)

4.2 Asuminen ja talous

Jälkihuoltoon oikeutetun lapsen tai nuoren asumisen järjestäminen vaihtelee hänen yksilöllisten tukitarpeidensa, ikänsä ja aiemman sijaishuoltopaikkansa mukaan. Nuori voi asua esimerkiksi itsenäisesti vuokra-asunnossa, johon hän saa tarvitsemansa tuen tai yksityisen sosiaalialan palvelutuottajan tukiasunnossa. Lisäksi nuori voi jatkaa asumistaan sijaisperheessä tai muuttaa biologisten vanhempiensa luo. (Pukkio ym. 2016, 19.)

Nuorten toiveet asumisen ja asuinympäristön suhteen vaihtelevat paljon. Useimmat arvostavat rauhallista aluetta, josta on hyvät liikenneyhteydet koululle, töihin tai muihin tärkeisiin paikkoihin sekä palvelut helposti saatavilla. Moni haaveilee kaupunkimaisesta asumisesta, mutta osa nuorista kokee maaseudun rauhan ja luonnon läheisyyden mielekkäämmäksi. Yleisesti ottaen nuorten asumistoiveet liittyvät tavalliseen, turvalliseen ja hyvään arkeen. (Custódio 2020, 28.)

Hyvinvointialueella on velvollisuus järjestää erityisiä asumisjärjestelyjä, mikäli nuoren kuntoutuminen tai itsenäistymisen tukeminen sitä edellyttää. Tukiasuminen on yleinen ratkaisu välittömästi sijoituksen päätyttyä, ja siinä nuorta ohjataan sosiaalityön menetelmin asumisen ja arjen hallinnassa. Tukea tarjoavat muun muassa sosiaalityöntekijät ja asumisohjaajat, joita nuori tapaa säännöllisesti. Ohjaus sisältää nuoren arjen taitojen harjoittelua, kuten raha-asioiden hoitoa, kaupassakäyntiä, työnhakua, opiskeluun liittyvää ohjausta sekä kodinhoitoa ja ruoanlaittoa. Osassa tukiasumispalveluista tuki on porrastettu siten, että nuori etenee vaiheittain kohti itsenäistä asumista. Aluksi hän voi asua ympärivuorokautisen tuen piirissä olevassa yhteisöllisessä yksikössä ja myöhemmin siirtyä tukiasuntoon sekä lopulta omaan asuntoon. (Pukkio ym. 2016, 19–20.)

Nuoret tarvitsevat usein apua talouden hallintaan ja toimeentuloon liittyvissä asioissa sekä erilaisten hakemusten täyttämisenä. Myös omaan asuntoon muuttamiseen liittyvät käytännön järjestelyt ja viranomaisasiat koetaan haastaviksi. (Malm 2018, 44.) Heikko asema voi näkyä vähävaraisuutena ja muina

rakenteellisina eriarvoisuuden muotoina, jotka ilmenevät osattomuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen kokemuksina. Jos omia, säännöllisiä tuloja ei ole, on tärkeää hakea erilaisia tukimuotoja ja suunnitella omaa taloutta huolellisesti, jotta rahat riittävät arjen menoihin. (Honkatukia ym. 2020, 83.)

Taloudellista tilannetta pyritään tukemaan myös lainsäädännöllä. Sijoitetun lapsen itsenäistymisvarat ovat rahallisia säästöjä, joiden tarkoituksena on tukea nuorta hänen siirtyessään itsenäiseen elämään. Varoja kerryttää hyvinvointialue, ja säästettävän määrän tulee olla vähintään 40 % niistä lapsen tuloista, korvauksista ja saamisista, jotka huomioidaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuissa. Tällaisia tuloja voivat olla esimerkiksi elatusapu, erilaiset eläkkeet, elinkorot tai avustukset. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024c.)

Itsenäistymisvaroja käytetään hankintoihin ja menoihin, jotka tukevat nuoren arkea ja itsenäistymistä silloin, kun jälkihuollon muu taloudellinen tuki ei kata niitä. Varoilla voidaan rahoittaa esimerkiksi oman kodin kalusteita ja kodinkoneita, liinavaatteita ja taloustavaroita, opiskelutarvikkeita, työelämään hakeutumiseen tarvittavia välineitä sekä perusteltuja menoja, kuten osa ajokortin kustannuksista. Käytöstä sovitaan yhdessä nuoren ja hänen huoltajansa kanssa, ja tueksi voidaan laatia erillinen suunnitelma, jotta varojen riittävyys ja tarkoituksenmukainen käyttö voidaan varmistaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024c.)

Varoja ei kuitenkaan voi käyttää menoihin, jotka kuuluvat hyvinvointialueen lakisääteisiin velvollisuuksiin. Alaikäisen nuoren kohdalla käyttö edellyttää huoltajan tai edunvalvojan suullista tai kirjallista hyväksyntää. Ennen varojen maksamista hyvinvointialueen on lisäksi varmistettava, että nuoren perustarpeet, kuten asuminen ja siihen liittyvät järjestelyt ovat asianmukaisesti turvattuina. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024c.) Lainsäädännön mukaan hyvinvointialueen tulee laatia selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja käytöstä sijoituksen päättyessä. Selvitys voidaan antaa myös sijoituksen aikana, jos huoltaja, edunvalvoja tai vähintään 15-vuotias lapsi sitä pyytää (Lastensuojelulaki 417/2007).

Taloudellisen selviytymisen ohella myös koulutus ja kiinnittyminen työelämään ovat keskeisiä tekijöitä nuoren itsenäistymisessä. Sijaishuollosta aikuisuuteen siirtyvien nuorten työ- ja opiskelutilanteet vaihtelevat merkittävästi. Aiemmissa

tutkimuksissa on todettu, että 18–21-vuotiaista nuorista noin kaksi kolmasosaa oli työssä tai opiskelemassa, kun taas noin kolmasosa oli työttömänä tai työkyvyttömänä. Nuoren voimavaroihin ja mahdollisuuksiin hakeutua työelämään tai koulutukseen vaikuttavat paitsi sijaishuoltopaikka ja sijoituksen syyt, myös nuoren aikaisemmat elämäkokemukset ja nykyinen elämäntilanne. Työllistyminen on yleisesti ottaen haasteellista nuorille suomalaisessa yhteiskunnassa, sillä työmarkkinoilla on vähennetty avustavia tehtäviä, ja moniin avoimiin paikkoihin vaaditaan koulutusta ja työkokemusta. Heiltä odotetaan nopeaa kiinnittymistä työelämään, mutta samaan aikaan työllistyminen voi olla vaikeaa. Nuoren mahdollisuuksiin työllistyä vaikuttavat lisäksi terveydentila, jaksaminen ja motivaatio, jotka kytkeytyvät hänen minäkuvaansa ja käsitykseensä omista kyvyistään selviytyä arjen ja työn vaatimuksista. (Pukkio ym. 2016, 21.)

4.3 Hyvinvointi ja osallisuus

Kestävä hyvinvointi tarkoittaa, että terveys, toimeentulo, sosiaaliset suhteet ja mielekäs toiminta jakautuvat tasapuolisesti sekä nykyisille että tuleville sukupolville. Nuorten kokemukset hyvinvoinnista vaihtelevat laajasti. Erityisesti sosiaalisesti ja taloudellisesti haastavissa tilanteissa elävien nuorten luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa voi olla heikko. Lisäksi nuoria nähdään usein tulevaisuuden toimijoina, ei nykyhetken täysivaltaisina vaikuttajina, mikä voi heikentää osallisuuden kokemusta. Kaikki nuoret eivät myöskään usko, että heidän mielipiteillään olisi laajempaa vaikutusta yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. (Honkatukia ym. 2020, 7.) Yhteiskunnallinen toimijuus on keskeinen osa nuorten hyvinvointia. Vaikeista taustoista huolimatta nuoret löytävät usein keinoja osallistua ja vaikuttaa, ja heidän kertomuksensa avaavat näkökulmia elettyyn kansalaisuuteen sekä kokemukseen oikeudenmukaisuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa. (Honkatukia ym. 2020, 99.)

Omilleen muuttaminen ja itsenäistyminen tuovat nuorelle lisää vastuuta ja velvollisuuksia, mikä voi aluksi tuntua kuormittavalta. Uusi elämäntilanne vaatii aikaa sopeutumiseen, ja siksi oman jaksamisen tukeminen on tärkeää. Hyvinvointia edistävät riittävä uni, säännöllinen ruokailu, hygieniasta huolehtiminen sekä mielekäs vapaa-aika. Jokainen nuori löytää oman tapansa palautua, joku kaipaa

kavereiden seuraa, toinen viihtyy parhaiten omassa rauhassa. (Mäkelä 2023, 21–22.)

Monet nuoret aikuiset liittävät itsenäistymiseen liittyvät vaikeat tunteet, kuten yksin jäämisen pelon, omiin lapsuuden kokemuksiinsa. Turvattomuus, riittämätön hoiva, vanhempien kontrolli tai perheen sisäiset muutokset, kuten ero, uusien sisarusten syntyminen, jatkuvat riidat tai toistuvat muutot, voivat vaikuttaa nuoren kokemukseen turvallisuudesta ja lisätä sopeutumisen haastavuutta. (Honkatukia ym. 2020, 85.) Lasten, nuorten ja perheiden kokemustiedolla on tärkeä rooli hyvinvointityössä. Kun ammattilaiset tekevät yhteistyötä asiakkaiden kanssa, heidän on oltava valmiita jakamaan asiantuntijuuttaan ja kuulemaan perheiden näkökulmia tasavertaisina. Näin tieto hyödynnetään laajasti eri tasoilla, ja nuoren osallisuus vahvistuu. (Petrelius & Eriksson 2018, 16.)

Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret kertovat usein jäävänsä yksin vastuuseen elämästään, jos yhteydet sukulaisiin tai sijaishuollon työntekijöihin katkeavat sijoituksen päätyttyä. Siksi yhteydenpidon tukeminen perheeseen, sukulaisiin ja muihin tärkeisiin aikuisiin on merkittävää sekä sijoituksen aikana että jälkihuollossa. Tukea voidaan antaa esimerkiksi kattamalla matkakuluja läheisten luo. Tärkeät aikuiset eivät aina ole biologisia sukulaisia, vaan he voivat olla myös sijaishuollon työntekijöitä tai muita nuorelle läheisiä henkilöitä. (Pukkio ym. 2016, 22.) Nuoren lähiverkoston kartoittamiseen voidaan käyttää menetelmiä, kuten verkostokarttaa, sukupuuta ja läheisneuvonpitoa. Niiden avulla voidaan hahmottaa nuoren ihmissuhteita, tunnistaa tukiverkostoja ja suunnitella yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Menetelmät auttavat myös huomaamaan suhteita, jotka eivät tue nuoren hyvinvointia. (Pukkio ym. 2016, 23.)

Osallisuudella tarkoitetaan, että nuori voi osallistua omien asioidensa suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin siten, että hänen etunsa toteutuvat. Osallisuus on keskeinen osa identiteetin kehittymistä ja kokemusta omista vaikutusmahdollisuuksista. Siihen kuuluu oikeus saada tietoa omista asioista, ilmaista mielipiteensä, vaikuttaa päätöksiin sekä saada tarvittaessa tukea, tulkkipalveluja tai apuvälineitä kommunikointiin. Nuorella on myös oikeus olla osallistumatta. (Hirschovit-Gerz ym. 2023, 47–48.) Nuori kuuluu opiskelu- tai työtilanteensa mukaisesti erilaisiin palveluihin ja voi hyödyntää laajasti julkisia, yksityisiä ja kolmannen

sektorin toimijoita. Lisäksi kuntien sivistys-, liikunta-, kulttuuri- ja nuorisopalvelut sekä työllisyyspalvelut edistävät osallisuutta ja hyvinvointia. (Hirschovit-Gerz, Heino, Laine & Weckroth 2023, 34.)

5 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tukea lastensuojelun sijaishuollosta aikuistuvia nuoria heidän siirtyessään kohti itsenäistä elämää sekä tarjota työntekijöille selkeä työväline itsenäistymisen ohjaamiseen. Työn tarkoituksena oli laatia Laiturin lastenkotiin painettu, käytännönläheinen opas, joka kokoaa yhteen keskeiset tiedot ja ohjeet nuoren itsenäistymisprosessiin. Oppaan keskeisenä lähtökohtana on tukea siirtymän suunnitelmallisuutta ja eheyttä, jotta nuoren polku sijaishuollosta omaan kotiin olisi mahdollisimman turvallinen ja hallittu.

Opas sisältää helposti ymmärrettävässä muodossa tietoa asumisesta, taloushallinnasta, opiskelusta, hyvinvoinnista sekä palveluista, joita nuori tarvitsee elämänvaiheensa alkuvaiheessa. Sisältö tukee nuorta arjen taitojen vahvistamisessa, vastuullisten valintojen tekemisessä ja oman hyvinvoinnin ylläpitämisessä. Työntekijöille opas tarjoaa rakenteita, ohjeita ja konkreettisia menetelmiä, joiden avulla yksilölliset itsenäistymissuunnitelmat voidaan laatia johdonmukaisesti ja nuoren tarpeita vastaavasti. Oppaan sisältö on muokattavissa eri-ikäisille ja eri tuen tasoa tarvitseville nuorille.

Oppaan laatua ohjasivat selkeys, helppolukuisuus ja käytännönläheisyys. Sisältö suunniteltiin nuorten näkökulmasta ymmärrettäväksi ja työskentelyä tukevaksi. Esteettisesti opas on pyritty toteuttamaan visuaalisesti miellyttäväksi ja nuoria puhuttelevaksi värien, fonttien ja kuvien kautta. Fyysisessä muodossaan opas on helposti saavutettava ja käytettävissä arjen tilanteissa. Lisäksi oppaan tuottamisprosessi syvensi tekijän ammatillista osaamista lastensuojelun kentällä ja lisäsi ymmärrystä itsenäistymisen vaiheista sekä niihin liittyvistä tukimuodoista.

SOS-Lapsikylän perustason lastensuojeluyksikkö Laituri toimi opinnäytetyön yhteistyökumppanina ja asiantuntijana. Laituri on 7-paikkainen 8–17-vuotiaille tarkoitettu lastenkoti, joka tarjoaa turvallisen ja jäsennellyn kasvuympäristön. Henkilöstöön kuuluu ohjaajia, erityisohjaaja ja yksikönpäällikkö ja yksikössä on erillinen siipi itsenäistyville nuorille. Perustason laitoshoido on suunnattu lapsille ja nuorille, joilla on esimerkiksi neuropsykiatrisia vaikeuksia, psyykkistä oireilua tai koulunkäyntiin ja tunne-elämään liittyviä haasteita. Tavoitteena on tukea heidän

kokonaisvaltaista kuntoutumistaan, vahvistaa arjen taitoja ja edistää hyvinvointia. Työskentely perustuu luottamukselliseen vuorovaikutukseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön, päämääränä lapsen paluu kotiin tai siirtyminen perhehoitoon. SOS-Lapsikylän laitoshoidossa arvioidaan jatkuvasti lasten ja nuorten tuen tarvetta, jotta palvelut voidaan räätälöidä yksilöllisesti koko sijoituksen ajan. Nuorille tarjotaan valmiuksia siirtyä jälkihuoltoon ja itsenäistymiseen, jota harjoitellaan jo sijoituksen aikana. Arjen ohjauksen ja rakenteiden avulla tuetaan nuoria tunnistamaan vahvuuksiaan ja rakentamaan myönteistä tulevaisuutta yhdessä läheisten kanssa. (SOS-lapsikylä 2025.)

6 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI

Sosiaali- ja terveysalan kehittämistyö on monivaiheinen prosessi. Tavoitteena on luoda, uudistaa tai parantaa palveluja ja toimintamalleja vastaamaan asiakkaiden ja yhteiskunnan muuttuvia tarpeita. Kehitystyön lähtökohtana on yleensä havaittu ongelma, puute tai tarve, joka nousee käytännön työstä, asiakaspalautteista tai palveluiden arvioinnista. Näiden havaintojen pohjalta tunnistetaan kehittämiskohdeet ja määritellään tavoitteet, joita kohti prosessissa edetään systemaattisesti. Sosiaalialalla kehittämisen kohteena ei useinkaan ole aineellinen tuote, vaan palvelu tai toimintamalli, jonka tarkoituksena on edistää asiakkaan terveyttä, hyvinvointia ja elämänhallintaa. (Jämsä & Manninen 2000, 23–25.)

Kehittämisen prosessin voidaan katsoa koostuvan useista toisiaan täydentävistä vaiheista, kuten kehittämistarpeen tunnistamisesta, ideoiden tuottamisesta, luonnostelusta, jatkokehittämisestä ja lopullisesta viimeistelystä. Prosessi ei kuitenkaan etene aina suoraviivaisesti, vaan eri vaiheet voivat limittyä ja toistua työn edetessä. Esimerkiksi ideointivaiheessa syntyneitä ratkaisuja voidaan tarkentaa myöhemmin testauksen ja palautteen perusteella. Sosiaali- ja terveysalalla kehitystyö on luonteeltaan yhteisöllistä ja se edellyttää eri ammattiryhmien osaamisen yhdistämistä. Moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa sen, että kehittämisessä voidaan hyödyntää sekä tutkimustietoa, että käytännön kokemusta. Näin varmistetaan, että lopputulos on sekä teoreettisesti perusteltu, että käytännössä toimiva. (Jämsä ym. 2000, 28–31.)

6.1 Ideointivaihe ja käytetyt menetelmät

Aloitin opinnäytetyöni aiheen pohtimisen keväällä 2025 työskennellessäni SOS-Lapsikylän lastenkoti Laiturissa. Yksikössä nousi toistuvasti esille tarve kehittää tapoja tukea itsenäistyviä nuoria, joilla ei useinkaan ole samanlaista perheen tai läheisten turvaa kuin muilla nuorilla. Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten tukeminen on yhteiskunnallisesti merkittävä aihe, sillä onnistunut siirtyminen vähentää syrjäytymisen, mielenterveyden haasteiden ja taloudellisen kuormittumisen riskiä. Nykyinen yhteiskunnallinen tilanne, kuten asumisen kallistuminen, työelämän

epävarmuus ja palvelujärjestelmän monimutkaisuus, tekee itsenäistymisvaiheesta entistä vaativamman, mikä korostaa ohjauksen ja selkeiden työvälineiden tarvetta.

Opinnäytetyöprosessi käynnistyi yhteistyösopimuksen solmimisella Laiturin lastenkodin yksikönpäällikön kanssa. Sovimme, että yksikön nimeä voidaan käyttää opinnäytetyössä sekä sen esittelyissä. Yhteistyösopimus loi selkeät raamit työn toteuttamiselle ja varmisti, että kehittämistyö tehdään työelämän tarpeita palvelemaan ja yksikön toiveita kunnioittaen. Samalla sovittiin myös siitä, että yksikön työntekijöiden kanssa käydyt keskustelut ovat osa kehittämisprosessia ja ne voidaan huomioida opinnäytetyössä ilman yksilöiden tunnistettavuutta.

Kehittämistyön alkuvaiheessa kesällä 2025 perehdyin aiheeseen laajasti ja aloin rakentaa teoreettista viitekehystä. Tutustuin lastensuojeluun, jälkihuoltoon ja nuoren itsenäistymiseen liittyvään kirjallisuuteen, tutkimuksiin ja aiempiin opinnäytetöihin. Tietoperusta auttoi jäsentämään nuorten itsenäistymisen tuen keskeisiä tarpeita ja suuntaamaan kehittämistyötä. Prosessin edetessä huomasimme ohjaavan opettajani kanssa, että alkuperäinen rajaus oli liian laaja, minkä vuoksi muokkasin tietoperustaa tiiviimmäksi ja muodostin syksyllä 2025 kehityopsykologiseen näkökulmaan pohjautuvan selkeämmän kokonaisuuden.

Ideointivaiheen tavoitteena oli hahmottaa oppaan tarkoitus ja keskeiset sisällöt sekä se, miten opas voisi palvella mahdollisimman hyvin nuoria ja työntekijöitä. Kävin keskusteluja ohjaavan opettajan sekä Laiturin henkilöstön kanssa, mikä auttoi tunnistamaan työelämälähtöisiä tarpeita. Lisäksi hyödynsin omaa kokemustani nuorten arjen tuen haasteista. Näiden perusteella aloin luonnostella oppaan rakennetta ja sisältöteemoja.

Oppaan kehittämisessä hyödynsin Benchmarking-menetelmää. Etsin Theseuksesta opinnäytetöitä ja julkaistuja oppaita, jotka oli suunnattu itsenäistyville nuorille. Benchmarkingin tavoitteena on tarkastella toimivia käytäntöjä ja arvioida niiden soveltuvuutta omaan työhön (Jämsä ym. 2000, 37). Tutkin oppaiden visuaalista ilmettä, sisältörakennetta, käytännön ohjeistuksia ja kirjoitustapaa. Analyysin pohjalta tunnistin keskeisiä kehityskohteita, kuten selkeän sisällysluettelon, visuaalisen johdonmukaisuuden, nuorten osallisuuden huomioimisen, oppaan

helppokäyttöisyyden sekä tekstin määrän hallinnan. Huomasin, että vaikka oppaiden sisältöalueet olivat samankaltaisia, laadulliset erot olivat suuria: osa oppaista oli tiiviitä ja selkeitä, osa raskaita ja tekstipainotteisia.

Tämä vahvisti tavoitettani luoda opas, joka on selkeä, käytännönläheinen ja nuorelle helposti lähestyttävä. Määrittelin oppaaseen keskeiset sisällöt: minäkuva, asuminen, taloudenhallinta, opiskelu ja työelämä, hyvinvointi ja nuorelle suunnatut palvelut ja rakensin niistä kokonaisuuden, joka vastaa Laiturin tarpeisiin ja tukee nuorta konkreettisesti itsenäistymisen eri vaiheissa.

6.2 Luonnostelu- ja kehittälyvaihe

Luonnosteluvaihe alkaa siinä vaiheessa, kun on päätetty tuotteen tai palvelun kehittämisen suunta ja tavoite. Tässä vaiheessa tarkastellaan ja arvioidaan erilaisia tekijöitä ja näkökulmia, jotka vaikuttavat lopputulokseen. Tavoitteena on varmistaa tuotteen tai palvelun laadukas toteutus huomioimalla useita osa-alueita, kuten kohderyhmä ja sen tarpeet, sisällön rakenne, asiantuntijatieto, arvot ja periaatteet, toimintaympäristö, säädökset, ohjeistukset sekä yhteistyötahot. Näiden kokonaisuus muodostaa pohjan myös onnistuneelle kehittämiselle. Keskeistä on, että eri näkökohdat tukevat toisiaan ja muodostavat kokonaisuuden. Asiantuntijatietaa hyödynnetään, jotta ratkaisut perustuvat tietoon eikä pelkkään oletukseen. (Jämsä ym. 2000, 43.)

Oppaan suunnittelu alkoi sopivan työkalun valinnalla. Vertailin eri vaihtoehtoja, kuten Wordia, PowerPointia ja Canva-alustaa, joista Canva osoittautui tarkoituksenmukaisimmaksi sen visuaalisten ominaisuuksien ja helppokäyttöisyyden vuoksi. Valitsin maksullisen version, jotta käytössäni olisi kaikki tarvittavat elementit selkeän ja visuaalisesti laadukkaan kokonaisuuden tuottamiseen.

Oppaan rungon suunnittelu perustui teoreettisen viitekehyksen, toimeksiantajan toiveiden sekä Laiturin lastenkodin arvojen yhdistämiseen. SOS-Lapsikylän arvot: rohkeus, luottamus, sitoutuminen, vastuullisuus ja vaikuttavuus, ohjasivat sitä, millaisia teemoja ja työskentelytapoja oppaaseen sisällytettiin. Näiden pohjalta rakensin oppaalle rakenteen, joka tukee nuoren käytännön arkea ja tarjoaa ohjaajalle selkeät työvälineet rinnalla kulkemiseen.

Oppaan suunnittelussa painotin nuorilähtöisyyttä ja konkreettisuutta. Halusin tuoda oppaaseen elementtejä, joita nuori voi tehdä yhdessä ohjaajan kanssa, kuten harjoituksia ja kysymyksiä, jotka tukevat vuorovaikutusta ja auttavat jäsentämään nuoren omia tavoitteita. Laiturin toiminnassa korostuu yksilöllisyys ja oma-ohjaajasuhteen merkitys, joten tehtävien tarkoituksena oli tukea nimenomaan nuoren aktiivista osallisuutta ja itsensä löytämistä.

Luonnosteluvaiheessa tavoitteena oli rakentaa kokonaisuus, joka on selkeä, visuaalisesti houkutteleva ja nuorelle aidosti hyödyllinen. Samalla varmistin, että oppaan sisältö tukee ammatillista työskentelyä ja soveltuu käytettäväksi osana Laiturin arjen menetelmiä. Lopputuloksena syntyi rakenteeltaan looginen ja käytännönläheinen työkalu, joka tarjoaa tukea nuoren itsenäistymisen eri vaiheisiin.

6.3 Viimeistelyvaihe

Opinnäytetyön viimeistelyvaiheessa tavoitteena oli varmistaa, että työn sisältö, rakenne ja ulkoasu täyttävät tutkimukselle ja raportoinnille asetetut vaatimukset. Tässä vaiheessa keskityin erityisesti tekstin selkeyteen, johdonmukaisuuteen ja loogiseen etenemiseen sekä siihen, että tutkimuskysymyksiin on vastattu perustellusti ja työn eri osiot muodostavat tasapainoisen kokonaisuuden. Kielenhuollossa pyrin asialliseen ja tieteelliseen ilmaisuun sekä virheettömään kirjoitustapaan. Myös lähteiden yhtenäinen ja tarkka merkitseminen oli olennainen osa työn luotettavuuden varmistamista. (Jämsä ym. 2000, 80.)

Oppaan viimeistelyssä keskityin erityisesti sen käytettävyyteen ja visuaaliseen ilmeeseen. Viimeisessä versiossa lisäsin kaikki lopulliset kuvat, värit ja graafiset elementit, jotka tukevat sisältöä ja tekevät oppaasta visuaalisesti yhtenäisen. Järjestin aihealueet loogiseen kokonaisuuteen, jotta nuoren on helppo löytää tarvitsemansa tieto. Kävin läpi jokaisen osion varmistaakseni, että tieto on ajantasaista, luotettavaa ja selkeästi esitetty. Oppaaseen sisällytin myös käytännönläheisiä esimerkkejä ja vinkkejä, joiden tarkoituksena on tukea nuoren elämänhallintaa ja helpottaa erilaisten arjen tilanteiden tunnistamista ja ratkaisua.

Lopuksi laadin sisällysluettelon ja lisäsin sivunumerot, jotka helpottavat oppaan navigointia ja tekevät siitä käyttäjätavallisempaa. Ennen työn ja oppaan

luovuttamista tarkistin vielä oikeinkirjoituksen, visuaalisen kokonaisuuden ja rakenteen, jotta lopputulos olisi viimeistelty, selkeä ja ammattimainen. Näiden vaiheiden myötä opas valmistui suunniteltujen tavoitteiden mukaisesti ja on käyttövalmis työväline nuorten itsenäistymisen tukemiseen.

6.4 Valmiin tuotoksen kuvaus

Oppaan ensimmäinen kokonaisuus keskittyy nuoren identiteettiin ja itsetuntemukseen ”Kuka minä olen” -osion kautta. Tämän tarkoituksena on auttaa nuorta tunnistamaan omat vahvuutensa, kiinnostuksen kohteensa ja arvonsa sekä ymmärtämään, miten nämä tekijät ohjaavat päätöksiä asumisessa, koulutuksessa ja työelämässä. Identiteetin ja omien voimavarojen pohdinta toimii perustana itsenäistymiselle, sillä se vahvistaa nuoren kykyä tehdä tietoisia valintoja ja kantaa vastuuta omasta elämästään.

Jälkihuollolle on oppaassa oma osionsa, jossa avataan sen tarkoitusta ja keskeisiä palveluja. Jälkihuollon tukien ja oikeuksien ymmärtäminen on merkittävä osa sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren arkea, minkä vuoksi oppaaseen koottiin selkeästi muun muassa käytettävissä olevat tukimuodot, kuten harrasteraha, toimeentulotuki ilman opintolainaa sekä arjessa selviytymistä edistävät palvelut. Jälkihuolto toimii luonnollisena lähtökohtana myös muille oppaan teemoille, sillä sen kautta nuorta voidaan tukea kokonaisvaltaisesti kaikissa itsenäistymisen vaiheissa.

Asumista käsittelevä osio tarjoaa nuorelle tietoa eri asumisvaihtoehdoista ja niihin liittyvistä vastuista. Oppaassa avataan tuetun asumisen, vuokra-asumisen ja soluasumisen kaltaiset vaihtoehdot sekä niihin liittyvät keskeiset käytännöt. Lisäksi nuorelle esitellään konkreettisia arjen taitoja, kuten vuokrasopimusten tulkitsemista, vakuutusten ja sähkönsopimusten tekemistä sekä kodinhoitoon ja ruokahuoltoon liittyviä perusvalmiuksia. Kokonaisuuden tavoitteena on vahvistaa nuoren ymmärrystä asumisen vaatimuksista ja ehkäistä tilanteita, jotka voisivat johtaa taloudellisiin tai arjenhallinnan haasteisiin.

Taloulosaamista vahvistava osio keskittyy auttamaan nuorta tekemään harkittuja ja vastuullisia taloudellisia päätöksiä. Oppaassa tarkastellaan sopimusten

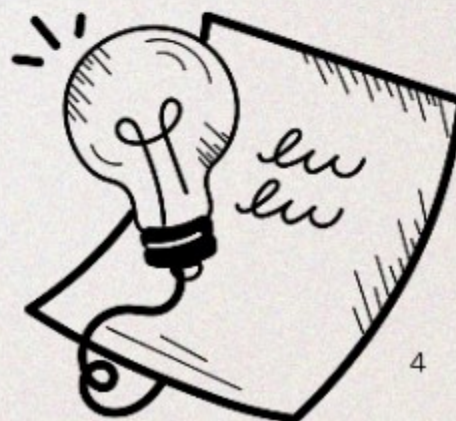
sitovuutta, talouden suunnittelun perusteita sekä keskeisiä taloudellisia oikeuksia ja etuuksia. Lisäksi nuorelle esitellään Kelan tukimuotoja, joiden avulla voidaan turvata välttämättömät menot ja mahdollistaa opiskelu tai työnhaku ilman kohtuuttomia taloudellisia paineita.

Opiskelua ja työelämää käsittelevässä osiossa nuorelle tarjotaan konkreettisia esimerkkejä ja työkaluja, kuten ohjeita ansioluettelon ja työhakemuksen laatimiseen. Tavoitteena on lisätä nuoren ymmärrystä koulutuksen ja työelämään kiinnittymisen merkityksestä sekä helpottaa valintojen tekemistä oman tulevaisuuden kannalta.

Oppaan hyvinvointiosio tarkastelee nuoren fyysistä ja psyykkistä terveyttä, sosiaalisia suhteita ja osallisuuden kokemusta. Siinä korostetaan mielekkään vapaa-ajan, itsetuntemuksen ja tasapainoisten ihmissuhteiden merkitystä osana hyvinvointia. Nuorta varten on koottu myös lista edullisista harrastusmahdollisuuksista ja matalan kynnyksen tukipalveluista, kuten talous- ja mielenterveysneuvonasta, joiden avulla voidaan ennaltaehkäistä kuormittumista ja vaikeuksien kasaantumista.

Sisällysluettelo

Kuka minä olen?	7
Minä nyt & minun arvoni.....	8
Verkostokartta.....	9
Karttapohja.....	10
Unelmien polku.....	11
Minulle tärkeät ihmiset & puhelinumerot.....	12
Tsemppiviesti itselle.....	13
Minun taitoni ja vahvuuteni.....	14
Jälkihuolto	15
Ööö...siis mikä jälkihuolto?.....	16
Miksi jälkihuolto kannattaa?.....	17
Itsenäistymisvarat.....	18
Asuminen	19
Tavoitteeni.....	20
Oma koti, itsenäisen elämän perusta.....	21
Testaa, ootko valmis muuttamaan.....	22
Erilaiset asumisratkaisut.....	23
Mistä etsiä vuokra-asuntoa?.....	24
Erilaisia asunnon kokoja.....	25
Asunnon hakeminen & vuokravakuus.....	26
Vuokrasopimus.....	27
Mitä sisältää vuokrasopimus.....	28
Minä vuokralaisena.....	29
Yleisiä sääntöjä taloyhtiössä.....	30
Muuttajan muistilista.....	31
Loppusiivouksen ohje.....	32
Sähkösopimus.....	33
Kotivakuutus & veden käyttö.....	34
Mitä täytyy hankkia?.....	35
Huonekalut, kuka maksaa?.....	36
Siivouskalenteri.....	36
Aikataulu & suunnitelmallisuus.....	37
Aikataulu esimerkki.....	38

Kuva 1 Oppaan sisällysluettelo

Testaa ootko valmis muuttamaan!

<https://nal.fi/asumisen-abc/oletko-valmis/oletko-valmis-muuttamaan-pois-kotoa-testi/>

Kuva 2 Oppaasta: Testaa ootko valmis muuttamaan

7 TUOTEKEHITYKSEN ARVIOINTI

Kehittämiskprosessi on luonteeltaan iteratiivinen: tuotetta kehitetään, testataan ja tarkennetaan palautteen perusteella. Arvioinnin tehtävä on osoittaa, missä määrin tuote vastaa asetettuja tavoitteita, kohderyhmän tarpeita ja toimeksiantajan toimintaympäristöä. Arviointi kohdistuu sekä prosessiin, miten tein, että tuotteen, mitä syntyi. Tulokset integroidaan käyttöön ottamalla toimivat käytännöt osaksi arkea ja korjaamalla havaitut puutteet. (Jämsä ym., 2000, s. 32–33.)

Arvioinnin kohteena oli oppaan kyky vastata asetettuihin tavoitteisiin. Ensisijaisena tavoitteena oli tuottaa nuorilähtöinen ja käytännönläheinen työkirja, joka soveltuu lastenkoti Laiturin arkeen ja tukee sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten kasvua ja elämänhallintaa. Toiseksi arvioinnissa tarkasteltiin, kuinka hyvin opas edistää ohjaajien ja nuorten yhteistä työskentelyä itsenäistymisen eri teemoissa, kuten asumisessa, taloudenhallinnassa ja hyvinvoinnissa. Kolmantena arviointikohteena oli oppaan vaikutus työn yhdenmukaisuuden ja näkyvyyden lisäämiseen, kuinka se kokoaa yhteisen rakenteen, käsitteistön ja toimintatavan lastenkodin työntekijöiden käyttöön. Opinnäytetyön ja työkirjan valmistuttua toimitin ne toimeksiantajalle arvioitavaksi marraskuussa 2025. Lopuksi arvioin omaa työskentelyäni ja pohdin kehittämistyön jatkomahdollisuuksia.

7.1 Toimeksiantajan palaute

Kehittämistyön lopuksi pyysin toimeksiantajaltani arvioinnin oppaasta ja sen soveltuvuudesta yksikön toimintaan. Toteutimme arvioinnin keskustelun avulla, sillä halusin mahdollisuuden syventyä palautteeseen ja käydä vuorovaikutteisen arviointikeskustelun siihen vaikuttavista tekijöistä. Arviointikeskustelun yhteydessä esittelin valmiin oppaan, kävin läpi sen sisällön, perustelin tekemäni valinnat ja kerroin, miten opasta voidaan hyödyntää käytännön työssä nuorten kanssa.

Toimeksiantaja oli tyytyväinen kehittämäni oppaaseen ja koki sen tarpeelliseksi ja toimivaksi heidän organisaatiossaan. Erityisesti positiivista palautetta sain oppaan visuaalisesta ilmeestä, selkeydestä ja nuorilähtöisyydestä. Oppaan

kehittäminen toimi oppimisprosessina sekä minulle että toimeksiantajalle, ja keskustelu tuki oppaan jatkokehittämisen mahdollisuuksien tunnistamista.

7.2 Itsearviointi

Arvioidessani työn toteutusta ja lopputulosta koen onnistuneeni vastaamaan asetettuihin tavoitteisiin. Laadittu opas on sisällöltään selkeä, nuorille ymmärrettävä ja visuaalisesti houkutteleva. Se kokoaa yhteen nuoren arkea keskeisesti koskevat teemat: asumisen, taloudenhallinnan, opiskelun ja hyvinvoinnin ja tarjoaa konkreettisia ohjeita ja vinkkejä, jotka tukevat nuorta käytännön tilanteissa. Oppaasta muodostui työväline, joka soveltuu hyvin lastensuojelutyön arkeen ja nuorten itsenäistymisen tueksi.

Jälkikäteen tarkasteltuna aineistonkeruumenetelmiä olisi ollut mahdollista monipuolistaa. Esimerkiksi työpajatyöskentely sijaishuollossa olevien nuorten kanssa olisi voinut tarjota syvällisempää tietoa nuorten kokemuksista ja tarpeista verrattuna työntekijöiden haastatteluihin. Myös yhteistyötä toimeksiantajan kanssa olisi voitu tiivistää jo suunnittelu- ja kehittämisvaiheessa, jolloin oppaan sisältö olisi voitu tarkentaa entistä paremmin organisaation odotuksia vastaavaksi. Prosessin aikana olisi ollut hyödyllistä kerätä palautetta useammassa vaiheessa sekä työntekijöiltä että nuorilta, mikä olisi mahdollistanut sisällön iteratiivisen parantamisen.

Työn aikana vahvistin osaamistani tiedonhankinnassa, sisällöntuotannossa, kriittisessä ajattelussa ja teorian soveltamisessa käytäntöön. Opin tarkastelemaan nuorten itsenäistymistä laaja-alaisesti ekologisen viitekehyksen kautta sekä ymmärtämään ympäristön, palvelujärjestelmän ja ihmissuhteiden merkitystä nuoren hyvinvoinnille. Kehittämistyön suunnittelu ja toteutus vahvistivat myös projektinhallinnan ja yhteistyön taitojani. Eettinen ja osallisuutta korostava työote näkyy sekä oppaan sisällössä että sen toteutustavassa. Panostin siihen, että opas on nuorilähtöinen, sensitiivinen ja yhdenvertaisuutta tukeva sekä vahvistaa nuorten toimijuutta tarjoamalla tietoa ja välineitä oman elämän suunnitteluun.

Kokonaisuutena olen erittäin tyytyväinen työhöni ja sen lopputulokseen. Opas täyttää sille asetetut tavoitteet ja tarjoaa konkreettisen, käyttökelpoisen

materiaalin nuorten ja ammattilaisten tueksi. Samalla työ on ollut merkittävä oppimisprosessi, joka on vahvistanut ammatillista identiteettiäni, kehittämisosaamistani ja kykyäni soveltaa tutkimuksellista työtettä sosiaalialan käytännön työhön.

Vaikka opas on kokonaisuutena onnistunut, näen siinä myös jatkokehittämisen mahdollisuuksia. Toivon, että SOS-Lapsikylä hyödyntää ja kehittää sitä edelleen, jotta siitä muodostuisi pysyvä ja yhtenäinen työväline eri yksiköiden käyttöön. On selvää, ettei yksittäinen materiaali voi vastata kaikkien nuorten yksilöllisiin tarpeisiin, sillä sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret muodostavat monimuotoisen ryhmän. Siitä huolimatta oppaani tarjoaa selkeän rakenteen ja konkreettisen sisältöehdotuksen, joka voi lisätä työn yhdenmukaisuutta ja vahvistaa nuorten osallisuutta itsenäistymisprosessissa.

8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön liittyy aina sosiaalialan ammattieettinen vastuu, joka näkyy erityisesti tuotoksen sisällössä, kohderyhmän huomioimisessa sekä yhteistyökumppaneiden kanssa toimimisessa. Työn suunnittelussa ja toteutuksessa on noudatettu Oulun ammattikorkeakoulun eettisiä suosituksia, jotka korostavat luotettavuutta, läpinäkyvyyttä, avoimuutta ja kunnioitusta. Koska opas kohdistuu nuoriin, erityistä huomiota on kiinnitetty kielelliseen saavutettavuuteen, ymmärrettävyyteen ja selkokielisyyteen, jotta sisältö olisi helposti lähestyttävä eikä syrjisi tai sulkisi pois heikommassa asemassa olevia nuoria.

Opinnäytetyöprosessi on toteutettu Oamkin opinnäytetöille asetettujen eettisten ohjeiden mukaisesti. Lähteiden merkitsemisessä on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä sekä tekijänoikeuslakeja. Kaikki Oamkin opinnäytetyöt tarkistetaan ennen arviointia ja julkaisua plagiointitunnistusjärjestelmän avulla, mikä varmistaa työn alkuperäisyyden. Työssä ei käsitelty henkilötietoja, ja palaute sekä kerätty aineisto käsiteltiin anonymisti. Luotettavuuden kannalta työn pohjana toimii kirjallisuudesta koottu teoriapohja sekä työelämäkumppanin henkilöstön tarjoamat näkemykset. Lähteiden valinnalla on ollut keskeinen merkitys työn luotettavuudelle, ja niiden käyttöä on arvioitu lähdekriittisesti. (Arene ry 2025.)

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden mukaisesti opinnäytetyössä on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä, joka edellyttää rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tiedonhankinnassa, sen käsittelyssä ja raportoinnissa. Lisäksi työssä on otettu huomioon sosiaalialan arvoihin liittyvä eettinen sensitiivisyys, erityisesti nuorten asema, heidän oikeutensa ja osallisuutensa. Oppaan sisältö on laadittu nuoren näkökulmasta, ja sen tarkoituksena on tukea itsenäistymisprosessia sekä vahvistaa nuoren omia voimavaroja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2024.)

Kriittisesti tarkasteltuna työn vahvuutena on sen käytännönläheisyys ja suuntautuminen todelliseen tarpeeseen lastenkoti Laiturissa. Prosessin aikana opin, että eettinen työskentely edellyttää jatkuvaa reflektointia, ei ainoastaan tieteen sääntöjen noudattamista, vaan myös vastuullista suhtautumista siihen, miten tuotettu

tieto ja materiaali vaikuttavat kohderyhmäänsä. Työ opetti tekijälleen eettisen harkinnan, lähdekriittisyyden ja kulttuurisen sensitiivisyyden merkityksen osana sosiaalialan ammattitaitoa.

Luotettavuutta on pyritty vahvistamaan ajankohtaisten ja monipuolisten lähteiden käytöllä sekä yhteistyöllä työelämäkumppanin kanssa. Oppaan sisältö perustuu työntekijöiden kokemuksiin ja havaintoihin nuorten arjesta, ja sen tavoitteena on tarjota konkreettinen tuki niin nuorelle kuin työntekijälle. Aihepiirin laajuuden vuoksi on kuitenkin huomioitava, että näkökulmat rakentuvat yhden lastensuojelupalveluita tuottavan organisaation työntekijöiden kokemusten varaan. Luotettavuutta olisi voinut vahvistaa, jos aineistoa olisi kerätty myös muista yksiköistä tai jos oppaan toimivuutta olisi testattu laajemmin käytännössä.

8.1 Johtopäätökset

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että opinnäytetyönä tuotettu opas vastaa lastenkoti Laiturin käytännön tarpeeseen ja tukee yksikön tavoitteellista itsenäistymistyötä. Työ tuotti konkreettisen, selkeän ja käytännönläheisen välineen, joka tukee sekä nuorten itsenäistymisvalmiuksia että ohjaajien johdonmukaista työtä. Opas kokoaa keskeiset arjenhallintaan liittyvät tiedot yhteen ja tarjoaa rakenteen, jonka avulla nuoren kanssa työskentely on suunnitelmallisempaa ja yhdenmukaisempaa. Opas on suunniteltu ensisijaisesti Laiturin käyttöön, mutta sen sisältö on helposti sovellettavissa myös SOS-Lapsikylän muihin yksiköihin. Lisäksi materiaali soveltuu laajempaan yhteiskunnalliseen käyttöön esimerkiksi sosiaalialan toimijoille, jotka työskentelevät sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten kanssa.

Opinnäytetyö korostaa nuorten osallisuuden, yhteisöllisyyden ja arvoihin perustuvan työtteen merkitystä sijaishuollossa. Oppaan avulla voidaan vahvistaa nuorten valmiuksia, lisätä heidän toimijuuttaan ja tukea turvallista siirtymää kohti itsenäistä elämää. Lisäksi opas yhdenmukaistaa ohjaajien työmenetelmiä ja tuo rakenteellista tukea itsenäistymisen vaiheiden läpikäymiseen. Työ osoittaa, että sijaishuollossa tarvitaan systemaattisia, nuorilähtöisiä ja osallistavia menetelmiä, jotka vahvistavat nuorten arjenhallintaa ja ehkäisevät syrjäytymisen riskejä.

Opas vastaa lastenkoti Laiturin arvoja, toimintaympäristöä ja nuorten tarpeita. Jatkossa materiaalia voidaan edelleen kehittää esimerkiksi sähköiseen muotoon, visuaalisesti vuorovaikutteisemmaksi tai kieliasultaan saavutettavammaksi, jotta se palvelisi mahdollisimman laajaa ja moninaista nuorten joukkoa. Näin oppaalla olisi potentiaalia toimia valtakunnallisena mallina sijaishuollon itsenäistymistyön tueksi.

8.2 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessi on ollut kokonaisuutena vaativa mutta erittäin antoisa. Valitsin aiheeksi itselleni merkityksellisen teeman, sillä tiesin motivaation olevan keskeinen tekijä pitkäkestoisen prosessin onnistumisessa. Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten tukeminen nähdään yhtenä lastensuojelutyön ydintehtävistä, ja halusin tuoda siihen käytännönläheisiä ja helposti sovellettavia työvälineitä.

Kehittämistyön alkuvaihe oli haastava, sillä se edellytti selkeää suunnittelua ja perusteltuja menetelmävalintoja. Ajoittainen epävarmuus auttoi kuitenkin hahmottamaan työn kokonaisuuden ja vahvisti taitojani suunnitelmallisuudessa, rajauksessa ja projektinhallinnassa. Samanaikainen työskentely lastensuojelun kentällä tarjosi arvokasta käytännön näkemystä oppaan sisältöön ja syvensi ymmärrystäni nuorten itsenäistymisprosessin haasteista. Opin tarkastelemaan työtä sekä ammattilaisen että nuoren näkökulmasta, mikä auttoi muokkaamaan oppaasta nuorilähtöisen ja arkea tukevan.

Koko prosessi lisäsi ammatillista osaamistani monipuolisesti. Se vahvisti kykyäni suunnitella, toteuttaa ja arvioida kehittämistyötä sekä syvensi ymmärrystäni sosiaalialan eettisestä vastuusta ja nuorten osallisuuden merkityksestä. Työ auttoi tunnistamaan, miten tärkeää on kohdata nuori arvostaen ja tukea hänen toimijuuttaan tilanteissa, joissa itsenäistymisen edellytykset voivat olla heikot. Lisäksi opinnäytetyö vahvisti ammatillista identiteettiäni sosionomina ja lisäsi haluani työskennellä nuorten hyvinvoinnin parissa.

Opinnäytetyö kytkeytyy sosiaalialan kompetensseihin erityisesti eettisen osaamisen, asiakastyön ja palvelujärjestelmäosaamisen kautta. Oppaan sisältö on

laadittu saavutettavaksi ja nuoren arkea tukevaksi, ja siinä hyödynnetään varhaisen tuen sekä ennaltaehkäisevän työtteen periaatteita. Palvelujärjestelmäosaaminen näkyy siinä, että opas kokoaa yhteen keskeiset hyvinvoinnin ja arjenhallinnan resurssit nuoren näkökulmasta ymmärrettävällä tavalla. Lisäksi kehittämistyön suunnittelu, toteutus ja yhteistyö toimeksiantajan kanssa vahvistivat projektinhallinnan ja työyhteisöosaamisen taitojani.

Oppaan arviointia ja kehittämistä voisi jatkossa jatkaa esimerkiksi Laiturin henkilöstölle suunnatun kyselyn avulla. Käytännön palautteen kerääminen auttaisi selvittämään, miten opas toimii ohjaajien työvälineenä ja tukeeko se nuoria arjen tilanteissa. Lisäksi oppaasta voisi kehittää sähköisen version, mikä lisäisi sen saatavuutta ja helpottaisi päivittämistä. Myös nuorten omien kokemusten ja tarinoiden sisällyttäminen voisi vahvistaa oppaan samaistuttavuutta ja tuoda siihen vertaistuellista näkökulmaa.

Työskentelyn aikana nousi esiin myös oppaan rajoituksia. Yksi keskeinen kehittämiskohde on maahanmuuttajataustaisten nuorten parempi huomioiminen. Oppaan kieli on paikoin tekstipainotteista ja sisältää käsitteitä, jotka voivat olla haastavia suomen kieltä vasta opetteleville. Selkokielisyys, visuaalisemmat elementit ja kulttuuristen näkökulmien laajempi huomioiminen voisivat lisätä materiaalin saavutettavuutta. Jatkossa opas olisi mahdollista muokata selkokieliseksi ja kuvitukseksi versioksi tai tarjota se useilla eri kielillä.

Lastensuojelun toimintaympäristö muuttuu jatkuvasti ja työntekijöiltä edellytetään valmiutta kehittää uusia menetelmiä nuorten moninaisiin tarpeisiin. Vuonna 2024 voimaan tullut jälkihuollon ikärajan lasku korostaa entisestään sijaishuollon aikana tehtävän itsenäistymistyön merkitystä. Kaikilla työntekijöillä ei ole aina riittävästi aikaa tai resursseja tämän työn järjestelmälliseen toteuttamiseen ja tässä opas voi toimia merkittävänä tukivälineenä.

Kokonaisuutena opinnäytetyö on tukenut ammatillista kasvuani ja vahvistanut osaamistani erityisesti eettisessä ja asiakastyön osaamisessa sekä palvelujärjestelmän tuntemuksessa. Prosessi osoitti, että itsenäistymisen tukeminen on pitkäjänteistä työtä, jossa nuoren osallisuus ja yksilöllinen tuki ovat keskiössä. Uskon oppaan tarjoavan sekä nuorille että työntekijöille konkreettisen työkalun, joka

vahvistaa hyvinvointia ja tukee nuorta kohti omannäköistä ja turvallista aikuisuutta.

LÄHTEET

Aaltio, E. & Isokuortti, N. 2019. Systemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. Työpaperi 33/2019. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138967/Ty%c3%b6paperi%2033%20Systemisen%20lastensuojelun%20toimintamallin%20ydinelementit%20Aaltio%20ja%20Isokuortti_VALMIS.pdf?sequence=4&isAllowed=y Luettu 15.11.2025.

Arene ry 2025. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Luettavissa: <https://arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2025/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202025.pdf?t=1739803988>. Luettu 18.10.2025.

Custódio, I. 2020. Ensiaskel tulevaisuuteen - 16-vuotiaiden nuorten ajatuksia itsenäisestä elämästä. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu, 3/2020. Luettavissa: https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Ensiaskel-tulevaisuuteen_verkkojulkaisu.pdf. Luettu 7.9.2025.

Eriksson, P. & Korhonen P. 2022. Sijaishuollon lapsikohtainen valvonta. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi 4/2022. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143709/URN_ISBN_978-952-343-808-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 4.9.2025.

Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M. & Rajala, R. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätulokset. Raportti 3/2016. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Tampere. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf. Luettu 15.11.2025.

Hoikkala, S., Muinonen, T., Palola, E., Rosberg, J. & Väisänen A. 2023. Lastensuojelun kokonaisuudistuksen valmistelu. Visiovaiheen raportti 2023:27. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Luettavissa:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164950/STM_2023_r_27.pdf?sequence=1&isAllowed=y- Luettu 3.9.2025.

Honkatukia, P., Kallio, J., Lähde, M. & Mölkänen, J. 2020. Omana itsenä osa yhteiskuntaa - Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina. ALL-YOUTH-tutkimushanke. Punaisen Ristin Nuorten turvatalo. Luettavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/123861/978-952-03-1731-7.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Luettu 15.9.2025.

Hovi, M. 2022. Systemisen työtteen käsikirja. Tulevaisuuden sote-keskus-ohjelma. Luettavissa: <https://www.innokyla.fi/sites/default/files/2022-12/Systemisen%20ty%C3%B6tteen%20k%C3%A4sikirja.pdf> Luettu 25.10.2025.

Härkönen, U. 2007. Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus – Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehittymisestä. Teoksessa A. Niikko, I. Pellikka & E. Savolainen (toim.), Oppimista, opetusta, monitieteisyyttä - kirjoituksia Kuninkaankartanonmäeltä, 21–39. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos.

Jussila, Kaijanen, Nokireki & Westlund 2022. Lastensuojelun sijaishuollosta itsenäistyneiden nuorten koulutus- ja työllisyyspolut. Kiinniveti-esiselvityshankkeen loppuraportti 2022. Pesäpuu. Luettavissa: [Kiinniveti_loppuraportti.pdf](#). Luettu 5.9.2025.

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveystalalla. Tammi. Vantaa.

Kekkonen, E. & Jahnukainen, J. (toim.) 2023. Näkökulmia sijaishuoltoon. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 2/2023. Luettavissa: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/06/20230605NakokulmiaSijaishuoltoonJulkaisuValmis.pdf>. Luettu 20.10.2025.

Lamponen, T. 2023. Kiireellisen sijoituksen päätöksenteko arkisena työtehtävänä lastensuojelussa. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 31, 2, s. 218-225. Luettavissa: <https://journal.fi/janus/article/view/122124/79099>. Luettu 15.11.2025.

Lastensuojelulaki 417/2007. Luettavissa: [417/2007 | Lainsäädäntö | Finlex](#). Luettu 20.10.2025.

Lastensuojelun keskusliitto 2018. YK:n sijaishuollon ohjeet. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 1/2018. Luettavissa: https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/sijaishuollon_ohjeet_final.pdf. Luettu 20.10.2025.

Malm, K. 2018. Itsenäistynyt nuori, vahvistuva toimija - tukea täysi-ikäisyyden kynnyksellä. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki. Luettavissa: <https://edition.fi/nuorisotutkimusseura/catalog/view/279/216/794> Luettu 16.9.2025.

Mäkelä, A. 2023. Itsenäistyneen nuoren käsikirja. Punainen risti. Luettavissa: [itse-naistyneen-nuoren-kasikirja---aino-makela.pdf](#). Luettu 15.9.2025.

Pekkarinen, E. 2015. Arjen- ja elämänhallinnan ongelmat lapsuudenperheessä. Teoksessa Myllyniemi, M (toim.). Arjen jäljillä. Nuorisobarometri, 54, s. 163. Luettavissa: https://www.researchgate.net/publication/327766527_Pekkarinen_Elina_2016_Arjen_ja_elamanhallinnan_ongelmat_lapsuudenperheessa_-_lastensuojelun_nakokulma. Luettu 25.9.2025.

Petreljus, P. & Eriksson, P. 2018. Uudistuva lastensuojelu - kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos työpaperi 32/2018. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf Luettu 25.9.2025.

Pukkio, S. & Hipp, T. 2016. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki. Luettavissa: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>. Luettu 15.9.2025.

Pulkkinen, L., Ahonen, T. & Ruoppila, I. 2023. Ihmisen psykologinen kehitys. 10, uudistettu painos. PS-Kustannus. Keuruu.

Putkonen, I. 14.2.2022. Lastensuojelulaitoksissa nuoret odottavat vapautta vuosia, mutta totuus ei vastaa haaveita – Malla, 18, oli liian laitostunut pärjäämään omillaan. Yle. Luettavissa: [Lastensuojelulaitoksissa nuoret odottavat vapautta](#)

[vuosia, mutta totuus ei vastaa haaveita – Malla, 18, oli liian laitostunut pärjäämään omillaan | Yle](#). Luettu 15.9.2025.

Ranta, M. & Mäkäraïnen, S. 2.8.2016. Itsenäistymisen. Nuortenlinkki. Luettavissa: [Itsenäistymisen - Nuortenlinkki](#). Luettu 18.9.2025.

Räty, T. 2023. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 5. uudistettu painos. Edita. Keuruu.

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 20.4.2023. SOAMK. Luettavissa: <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/04/SOSIAALIALAN-AMMATTIKORKEAKOULUTUKSEN-KOMPETENSSIT-2023.pdf>. Luettu 6.10.2025.

SOS-Lapsikylä. Lastensuojelun laitoshoido. Luettavissa: <https://www.sos-lapsikyala.fi/lastensuojelupalvelut/lastensuojelun-laitoshoido/>. Luettu 28.9.2025.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023d. Sijaishuollon laatuksiteerit. Lastensuojelun käsikirja. Luettavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-laatuksiteerit>. Luettu 12.11.2025.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2024a. Sijaishuolto. Lastensuojelun käsikirja. Luettavissa: [Sijaishuolto - THL](#). 10.9.2025.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2024b. Huostaanoton prosessi. Lastensuojelun käsikirja. Luettavissa: [Huostaanoton prosessi - THL](#). 11.9.2025.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2024c. Jälkihuolto. Lastensuojelun käsikirja. Luettavissa: [Jälkihuolto - THL](#). Luettu 18.9.2025.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2024d. Kiireellinen sijoitus. Lastensuojelun käsikirja. Luettavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/lasten-ja-nuorten-lastensuojeluopas/lastensuojelun-toiminta/kiireellinen-sijoitus>. Luettu 15.11.2025.

Tutkimuseettinen Neuvottelukunta (TENK) 2024. Hyvä tieteellinen käytäntö. Luettavissa: [Hyvä tieteellinen käytäntö \(HTK\) | Tutkimuseettinen neuvottelukunta](#). Luettu 19.10.2025.